

Romano vodi

romská duše

Dočkají se Žigovi
spravedlnosti?

Rasové násilí v České
republice

Cyril Koky: Romové
musejí získat podíl
na moci

Chtěli byste dostávat **Romano vodi** do schránky?
V tom případě stačí jediné,
předplatte si nás. Každý měsíc si tak budete
moci přečíst zajímavé informace nejen o Romech.

Měsíčník **Romano vodi** (Romská duše) pravidelně přináší:

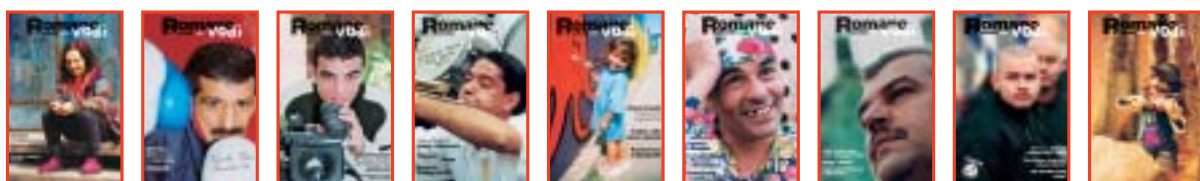

Cena výtisku: 20 Kč, pro předplatitele 18 Kč. Předplatné si můžete objednat od 1. 1. 2004
na adrese: Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, na tel./faxu: 257 329 667, 257 322
987, na internetových stránkách: www.romea.cz, na e-mailu: romano.vodi@romea.cz

18

PŘEDPLATNÉ

PŘEDPLAŤTE SI ČASOPIS ROMANO VOĎI A UŠETŘÍTE

Kč

Chcete hrát ve filmu?

Filmová společnost **CINEART** připravuje pod názvem **Indián a sestřička** natáčení celovečerního filmu o vztahu mladého dělníka z pily a romské zdravotní sestřičky. Film se odehrává v současnosti. Tvůrci filmu hledají mezi Romy touto cestou vhodné adepty, kteří by se zúčastnili konkurzu na některé role.

Ve filmu budou vystupovat následující

postavy:
Marie (20–25 let), její bratr Tibor (20–25 let), Maroš (20–25 let), otec Kováč (50–60), matka Kováčová (45–55), podnikatel Martin Duna (25–33).

Zájemci mohou poslat své fotografie a krátkou charakteristiku (věk, zkušenosti s vystupováním na jevišti, umělecké dovednosti, telefon nebo jiný kontakt) na adresu:

Cineart

Vzdušná 2

142 00 Praha 4

nebo na e-mail: cineart.schwarz@tiscali.cz

Vybraní adepty budou pozváni na herecké zkoušky. Premiéra je plánována na rok 2005, natáčet se bude v průběhu tohoto roku. Film získal podporu Evropské komise pro média (MEDIA PLUS) a Státního fondu ČR pro podporu a rozvoj kinematografie.

FOTO: PETR AXMANN

str. 1 mili čtenáři**str. 2 události**

- Zomrel Július Tancoš
- Vzpomínka na židovský a romský holocaust
- Ministerstvo kultury rozdělilo peníze na národnostní tisk

str. 4 kauza Jeseník

Dočkají se Žigovi spravedlnosti?

Skandální lednový verdikt vynesený v případu brutálního napadení jesenické rodiny Žigových vyvolal bouři nesouhlasu

str. 8 komentovaná událost

Více kontroly pro občanská sdružení
fotoanketa

str. 10 rozhovor

Cyril Koky: Romové musejí získat podíl na moci

str. 13 box

Ak Cikno chce, všetko dokáže

Čtrnáctiletý Róbert Demeter z Humenného, nevidaný boxerský talent a čerstvý mistr Slovenska v žákovské kategorii, chtěl být původně fotbalistou

str. 14 aktuálně

- Policejní brutalita v sofijské čtvrti
- Slovenský antidiskriminační zákon stále v jednání
- V Rotterdamu se promítaly romské filmy

str. 14 komentář/ komentaris

Zlepšila školení policisté situaci Rómov

str. 16 extremismus

Smutná bilance českého rasového násilí

Přehled rasově motivovaných útoků za více než deset let ukazuje alarmující situaci v přístupu české policie i justice

str. 19 pro a proti / duj goďa

Místopředsedkyně Poslanecké sněmovny PČR Miroslava Němcová a senátor Martin Mejstřík nejen o kauze jesenické rodiny Žigových

str. 20 povídka**str. 21 život s drogou**

Když víš, že přijde absťák...

str. 22 o romských hudebnících

Gíla, díla, gílor aneb Písně, písně, písničky

str. 23 kulturní střipky

– Oláhovy Děti slunce
minikurz romštiny

str. 24 putování za romskou duší

Čekání na štěstí

str. 25 po stopách romské minulosti

Vznik mezinárodního romského hnutí

str. 26 I Gitanos, potomci slavného Djanga Reinhardta

Skupina s proslulou hudební tradicí hledá vlastní inspiraci v latinskoamerické hudbě a španělském folkloru

str. 28 Romové v médiích**str. 29 romská sumarizace**

titulní strana Lenka Kučerová

zadní strana Adam Štech

FOTO: KATEŘINA SIMEKOVÁ

Milí čtenáři

Mluvit s oběťmi jakéhokoli násilí je vždy nesmírně těžké. Absolvovala jsem podobných rozhovorů desítky. A nikdy mě z toho nepřestane mrazit. Člověku se už dopředu podlamují kolena, houpe žaludek a drhne mu hlas v krku. Nezapomenu na paní Danihelovou, jejíhož syna Tibora společně s dalšími romskými kluky zahnilo více než osmnáct holohlavých mladíků do podzimní řeky Otavy protékající Pískem. Se statečnou ženou, která musela hledět na vrahy svého dítěte při mnoha soudních stáních, jsem točila mnohokrát. I s Tiborovými bratry, kterým se nakonec podařilo tuto strašnou „lekci plavání“ přežít. Na hrobě mladíka, který byl zabit před svými osmnáctými narozeninami, se skví nápis: „Zemřel, protože byl Rom.“ Bohužel se tato věta dá použít na většinu dalších případů. Možná jen trochu rozšířená: „Zemřeli, protože byli Romové, cizinci nebo ti, kdo se jich zastali.“

Nikdy mi nezmišl z paměti ani paní Biháriová, jejíhož manžel utloukl ve vlastním bytě před jejími zraky k smrti. I jejich pět dětí se stalo svědky této tragédie. Pamatuji si zřetelně na mladou ženu, kterou jsme před lety navštívili v pražské nemocnici. Popáleniny od hořící lahve, kterou jí vhodila do bytu parta neonacistů, hyzdily celé její tělo i obličej. Neslyšela jsem o ní léta. Stejně jako manželským páru z Břeclavi. On podnikatel, oba s brýlemi na očích šli malým městem a drželi se za ruce. Po brutálním útoku skinheadů přišel o jedno oko. Nevím, jak se jim daří ani jak lidé dříve zvyklí vydělat si sami na živobytí dnes, kdy je muž v invalidním důchodu, všechno zvládají. A taky vidím před očima šestnáctiletou útlou dívčinu z Ústí nad Labem. Jejího dědečka znám léta. Když jsme před šesti sedmi roky (už nevím přesně) vytáhli fotoaparát a ona odhalila záda, zašklebila se na nás ošklivá velká jizva. Holčička měla štěstí, že se obrovský nůž, který jí vrazil skinhead do zad, přibrzdil o lopatku. Jinak by jí probodl srdce. I ústečtí policisté tenkrát nad tím štěstím v tak zoufalém neštěstí kroutili hlavou. Mohla bych pokračovat desítkami příběhů vyděšených lidí, s nimiž jsem se setkala tváří v tvář. Stovkami, o nichž jsem jen slyšela nebo s nimi mluvila telefonicky. Bohužel i výčtem těch, kterým jsem byla na pohřbu.

Dnes už ani politici nemluví na demonstracích. Žádné totiž nejsou. Každý má svých starostí dost, navíc zvyknout se dá bohužel na všechno. Devátá vražda už obvykle nešokuje tak, jako ta první. Šílené, ale taková je bohužel realita. Kdo ví, jak by dopadl nedávný případ manželů Žigových a jesenickým soudcem Kubíčkem vyřčené podmínečné tresty pro útočníky, kteří přišli do cizího bytu s úmyslem ublížit a neváhali napadnout ani ženu v pozhledném stavu, kdyby nebylo protestujících Romů, lidí z nevládních organizací či petičí novinářů a mediálního nátlaku. Zaplať Bůh za ně. Všichni si ještě nezvykli a stále jsou tací, které tyto hrůzné činy nenechávají chladnými. Myslím však, že je na čase, aby konečně něco udělali také politici a lidé za bezpečnost v této zemi zodpovědní. Jsem opravdu zvědavá, s čím přijde ministr spravedlnosti Karel Čermák, nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová, vládní zmocněnec pro lidská práva Jan Jařab a především místopředseda vlády Petr Mareš či ministr vnitra Stanislav Gross. Pomoci by snad mohli i právníci z řad Romů, z nichž někteří dokonce zastávají velmi významné posty v hierarchii českého soudnictví. Takových lidí je přece víc, jen ať už se něco děje a projeví se konečně i v praxi!

PS: S měsíčníkem Romano vodi se v tomto roce budete setkávat pravidelně. Doufám, že budeme psát i o veselejších věcech, než je násilí spáchané na nevinných obětech, a že se vám tento měsíčník stane důvěryhodným a dobrým zdrojem informací a různých pohledů na ně.

Jarmila Balázová

Romano vodi

periodicita: měsíčník

vydavatel: Romea, o. s., Nad Primaskou 38,
100 00 Praha 10

Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

adresa redakce: o. s. Romea, Žitná 49,
110 00 Praha 1

tel./fax: 257 329 667, 257 322 987

e-mail: romano.vodi@romea.cz

internetová adresa: www.romea.cz

šéfredaktor: Jarmila Balázová

sekretariát: Soňa Kalejová

internetové vydání: Zdeněk Ryšavý

fotograf: Pavel Kubeš

grafická úprava: studio Migren@

romské překlady: Eva Danišová

inzerce: Zdeněk Ryšavý

předplatné: Soňa Kalejová

redakční rada: Robert Bledý, Eva Danišová,
Eva Davidová, Vladimír Červeňák, Jan Rác

tisk: studio Winter, s.r.o.

rozšiřuje: Dub, s.r.o.

registrační číslo MK ČR: E 14163

ročník: II.

číslo 1–2 vychází: 26. 2. 2004

cena: 20 Kč, předplatné 18 Kč

Vzpomínka na židovský a romský holocaust

ILUSTRACE: CHARLOTTA BUREŠOVÁ – TRANSPORT

► **Praha** – Vzpomínkové setkání k uctění obětí židovského a romského holocaustu se uskutečnilo již potřetí 27. 1. ve Státní opeře Praha. Stovky bývalých vězňů nacistických koncentračních táborů, ale i studenti, politici a diplomaté se sešli, aby si připomněli 59. výročí osvobození osvětimského koncentračního tábora. Na jevišti Státní opery se vystříдалo na 200 účinkujících, kteří předvedli své hudební, taneční i pěvecké produkce. Mimo jiné zazněla také skladba Franze Waxmana Terezinské oratorium, v níž v 60. letech autor zhudebnil básnické texty dětí zavlčených do terezínského tábora.

Ministerstvo kultury dělilo peníze na národnostní tisk

► **Praha** – Výběrová dotační komise Ministerstva kultury ČR rozdělila v prosinci 2003 dotace ze státního rozpočtu na rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin. Největší díl z 30milionového balíku peněz získala slovenská menšina (7 850 000 Kč) následována polskou menšinou (7 064 000 Kč). Částka přidělená romským médiím činila celkem 6 490 000 korun. V roce 2004

Tzv. Cikánský tábor v úseku Blle koncentračního tábora Osvětim II - Birkenau byl cílem transportů protektorátních i dalších evropských Romů. První skupiny vězňů sem přijely v únoru 1943. Na prostoru 150x170 m bylo postaveno 32 dřevěných „baráků“ bez jakékoli izolace. Původně byly projektovány pro 300–400 osob, ale v průběhu existence tábora se v nich těsnilo obvykle 1000–1200 osob. Celkem bylo v této části evidováno přes 20 000 osob. Na rozdíl od jiných koncentračních táborů pracovali vězni přímo v táboře. Jedinou záchranou byl útek, o který se neúspěšně pokusilo asi 80 lidí. Mezi ně patřil i Jaroslav Herák. 27. listopadu 1943 podnikl zoufalý pokus, při němž byl chycen a uvězněn v pověstném bunkru. I jeho druhý pokus byl zmařen a 1. února 1944 byl na útěku zastřelen.

Okolo 15. hodiny v sobotu 27. ledna 1945 osvobodili největší nacistický koncentrační a vyhlazovací tábor Osvětim vojáci 60. armády 1. ukrajinského frontu. V ČR by se měl 27. leden, kdy si židovské a romské organizace připomínají oběti holocaustu, stát významným dnem. Zákon již prošel sněmovnou, ale senát předlohu v lednu 2004 vrátil zpět, protože zahrnovala rovněž návrh, aby se počet významných dnů rozšířil také o Mezinárodní den žen.

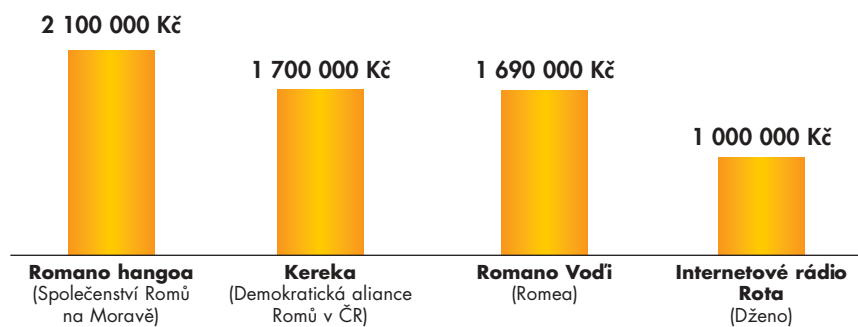
Zdeněk Ryšavý

bude za podpory Ministerstva kultury ČR vycházet týdeník Romano hangos (2 100 000 Kč) a měsíčníky Kereka (1 700 000 Kč) a Romano vodi (1 690 000 Kč). Ministerstvo letos nepodpořilo vydávání romského měsíčníku Amaro gendalos, ale předkladatel tohoto projektu sdružení Dženo získal milionovou dotaci na provozování internetového rádia Rota.

Zdeněk Ryšavý

Dotace přidělené Ministerstvem kultury ČR pro rok 2004

Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin

Zomrel Július Tancoš

► **Nitra** – Vo veku 62 rokov zomrel Doc. PhDr. Július Tancoš, CSc., vedúci katedry rómskej kultúry na UKF v Nitre. Július Tancoš sa narodil 16. 12. 1941 v Pavloviach nad Uhom. Vyštudoval filozófiu – politológiu na VŠP v Prahe (1975). Titul PhDr. získal v roku 1976, titul CSc. získal na Akadémii spoločenských vied v Moskve v roku 1981 za prácu Filozofia výchovy a jej protirečenie. Do roku 1975 učil na základnej škole. Od roku 1975 učil na Vysokej škole technickej v Bratislave. Úzko spolupracoval s Ústavom rozvoja vysokých škôl Ministerstva školstva SR na výskumných úlohách v oblasti výchovy a výučby spoločenských vied na vysokých školách v SR. Od roku 1990 sa intenzívne venoval rómskej problematike, najmä problematike socializácie rómskeho spoločenstva a filozofii výchovy rómskej mládeže, ako aj histórii Rómov na Slovensku.

V rokoch 1995–2000 pracoval ako vysokoškolský pedagóg na katedre rómskej kultúry a od roku 2000 pôsobil ako jej vedúci. Od roku 1999 bol členom Rady pre Rómsky jazyk a literatúru. Docent Tancoš patril medzi tých málo ľudí, ktorí si svojím konaním vyslúžili úctu a dobrú povesť medzi Rómami v širokom okolí. Počas pôsobenia ve vedení katedry rómskej kultúry bol známy svojou búrlivou povahou, ktorá mala veľmi dobrý vplyv na rómskych študentov, často na nich nakričal, často vznikali výmeny názorov. Vďaka záujmu o rómskych študentov mnohí z nás ukončili katedru rómskej kultúry v Nitre ukončili úspešne.

Z mojich spomienok môžem uviesť jeho slová „okolo toho“, ktoré spájali so všetkými výrokmi. Vedel sa porozprávať so študentami, poradil im, dokonca veľakrát bol ochotný byť pri skúškach bez toho aby predmet vyučoval. Rómski študenti mali v jeho osobe veľkú oporu. Bol to človek, ktorý nehovoril o sebe ani o svojom súkromnom živote, vždy ho zaujímali odborné témy a diskusie o rómskom jazyku. Celý život venoval Rómom a ich výchove. Napriek podlomenému zdraviu sa neprestal zaujímať o veci, ktorými žil, a preto ho študenti mali radi, poznali ho ako autora rôznych článkov na pedagogickú tému, hovorcu o rómskom jazyku a jeho uplatňovaní v praxi.

Niečo zo súkromia:

Bol ženatý, býval v Bratislave, mal dve dcéry. V rokoch 1989–1992 pracoval v Združení inteligencie Rómov, kde spolu s rómskou inteligenciou pomáhal rómskej komunite. Po jeho rozpade sa venoval pedagogickej činnosti.

Veronika Šándorová

Děčín 9. 1.

Padesát děčínských Romů podalo hromadnou žalobu na místního zastupitele a vydavatele týdeníku Princip Pavla Panenku. Protestují proti článku, který zveřejnil a v němž si bílí nájemníci stěžují na hlučné večírky a nepořádek kolem domů, které prý připomínají Chánov. Romové to odmítají.

Praha 21. 1.

Vláda na svém zasedání přerušila projednávání zřizovacího zákona Romského muzea v Brně s tím, že bude provedeno řádné připomínkové řízení. Podle zákona by se již přes deset let existující muzeum stalo příspěvkovou organizací státu.

Chánov 23. 1.

Jeden z rekvalifikačních kurzů, který pořádala obecně prospěšná společnost Dům romské kultury, úspěšně zakončilo v Chánově všech patnáct uchazečů. Především mladí Romové s nedokončeným vzděláním se tu učili základy řemeslných profesí, ovládání počítače, administrativy a vzdělávali se také v českém jazyce.

Praha 26. 1.

Ministerstvo práce a sociálních věcí zkoumá, zda při přidělování dotací na odbor poradenských nehraní roli úplatky. Seřazení se týká Ladislava Bodyho z Komise pro romskou problematiku a dotace, kterou přidělil předsedovi sdružení Vzdělanost Jiřímu Halberštátovi.

Kladno 2. 2.

Do mobilních kontejnerů se začali stěhovat obyvatelé ubytovny pro neplatící v Průmyslové ulici v Kladně. Za ubytování v mobilní buňce zaplatí čtyřlenná rodina 4240 korun měsíčně.

Chomutov 4. 2.

Městský úřad v Chomutově bude mít další dva sociální terénní pracovníky. Peníze na jejich platy dostane radnice od státu, nyní hledá vhodné kandidáty.

Lysá nad Labem 5. 2.

Šéf ODS Mirek Topolánek se sešel se zástupci Romů v Lysé nad Labem.

Přerov 6. 2.

Česká televize uvedla, že Romská zaměstnanecká agentura čelí podezření, že na seznamech absolventů rekvalifikačních kurzů uváděla osoby, které je nenavštěvovaly.

Želiezovce 6. 2.

Policie zahájila na jižním Slovensku trestní stíhání v případě údajného obchodování s třináctiletou romskou dívkou z městečka Želiezovce.

Košice 9. 2.

Sesuv půdy v Košicích ve Floriánské ulici si vyžádal život 21leté romské ženy Márie T.

Praha 10. 2.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy počtvrté ve své historii otevírá obor romistika, který lze studovat v bakalářském či magisterském stupni. Uzávěrka přihlášek je 29. 2. 2004.

Praha 10. 2.

Premiér Špidla prohlásil, že nemá k dispozici žádné věrohodné signály o hrozbě hromadné romské migrace v souvislosti s rozšířením Evropské unie. Odmítl tvrzení části britských médií, která takto o migraci informovala.

www.romea.cz
aktuální romské textové, audio a videozpravodajství

Bojkovice

1. ledna

Již v prvních hodinách nového roku 2004 slovně napadli dva devatenáctiletí mladíci sympatizující s hnutím skinheads Romy v Bojkovicích na Uherskohradištsku. Oba přišli před dům v místní části Krhov, kde bydlí pětaticetiletý muž a pětapadesátiletá žena. Podle tiskového mluvčího uherskohradištských policistů jim vyhrožovali usmrcením. Do sněhu pak nakreslili dva hákové kříže. Dopustili se tak hned tří trestných činů: násilí

proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy a přesvědčení a podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka. V případě prokázání viny jim hrozí až pět let vězení.

Štrasburk

27. ledna

Evropská komise pro boj proti rasismu a netoleranci (ECRI) Rady Evropy kritizovala diskriminaci a násilí, kterého se dopouští policie na Romech v Bulharsku a na Slovensku. Na Slovensku je podle zprávy ECRI situace Romů alarmující. Kritika se týká především rasového násilí, policejní brutality a diskriminace Romů v oblasti bydlení, zaměstnanosti a vzdělávání. ECRI také žádá kompletní vyšetření případů sterilizací romských žen, které byly vykonány bez jejich jasně daného souhlasu. Podle zprávy je patrný negativní postoj vůči romské menšině v celé slovenské společnosti. V souvislosti s Bulharskem se zpráva pozastavuje nad nadměrným užíváním střelných zbraní proti Romům. Kritika se také dotkla problému segregace romských dětí ve školách.

Praha

28. ledna

Městský soud v Praze potvrdil 28. 1. podmíněný trest jeden a půl roku s odkladem na zkušební dobu dvou let pro osmnáctiletého Filipa Kousala, který společně se třemi kamarády 26. října 2002 na tramvajové zastávce napadl romského studenta obchodní akademie Marka Poláka. Obžalovaný Filip Kousal proti rozsudku podal odvolání. Senát odvolacího soudu jej však v plném rozsahu zamítl, přičemž poukázal na to, že soud první instance provedl všechny potřebné důkazy a poté je také správně posoudil.

Košice

30. ledna

Starosta obce Lomnička Gustáv Oračko chce zorganizovat v blízké budoucnosti setkání romských starostů na Slovensku a jednat o podpoře Vladimíra Mečiara v blížících se prezidentských volbách. „Oslovil jsem třináct

romských starostů s cílem společně podpořit vhodného kandidáta na post prezidenta SR, jehož zájemem by bylo řešení romské problematiky,” uvedl pro Romskou tiskovou agenturu. Kandidaturu Vladimíra Mečiara plně podporuje i Romská iniciativa Slovenska, jak uvedl její předseda Alexander Patkoló.

Brno

30. ledna

Třináct romských vysokoškolských studentek a žen ze Slovenska a z České republiky se od 26. do 28. 1. na půdě Fakulty sociálních studií MU v Brně účastnilo projektu Úvod do gender studia pro romské ženy. Formou přednášek, seminářů, multimediálních prezentací a diskusí se jim odborníci na ženskou a romskou problematikou snažili přiblížit feministický přístup. Podle jedné z pořadatelek Lucie Jankovské z Gender centra brněnské FSS MU jsou romské ženy diskriminovány hned dva-

FOTO: GÜNTER BARTOS

krát, protože jsou ženy a zároveň Romky. Na přípravě seminářů se podílela pražská pobočka Open Society Fund a Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava.

Bratislava

2. února

Novým předsedou jedné z největších antirasistických organizací na Slovensku Ludia proti rasizmu se stal právník Daniel Milo. Bývalý předseda Ladislav Ďurkovič, který na vlastní žádost rezignoval, mu funkci předal na začátku února. „Odházím z této organizace s krásným pocitem, protože vím, že tu zůstává výborný kolektiv, který bude všude úspěšně prosazovat myšlenky antirasismu a tolerance,” uvedl při svém odchodu Ďurkovič.

Bratislava

19. února

O aktuální situaci slovenských Romů informovala poslance slovenského parlamentu zmocněnkyně vlády pro romské komunity Klára Orgovánová. Informace se týkaly především stavu osad, o nichž podala zprávu již v prosinci minulého roku, při té příležitosti také vyzvala poslance, aby převzali nad některými osadami patronát. Sociologové odhadují, že na Slovensku žije okolo 400 tisíc Romů, kteří kromě měst a obcí žijí také v přibližně 600 zaostálých osad.

Dočkají se Žigovi spravedlnosti?

Případ rasově motivovaného napadení romské rodiny v Jeseníku, které se odehrálo loni v červnu, se bude znovu projednávat. Přestože okresní soud v lednu vyhověl návrhu jesenické státní zástupkyně a útok či de facto pokus o vraždu, při němž byla zmrzačena těhotná žena a její manžel, ohodnotil pouze podmíněčným trestem. Skandální verdikt vyburcoval romské i neromské iniciativy zabývající se lidskými právy. Na základě odvolání bruntálského státního zástupce Krajský soud v Olomouci rozsudek jesenického soudu zrušil.

Autoři **Lenka Kučerová, Jarmila Balážová**
Foto **Lenka Kučerová**

Jen pro silné nátury

„Ty kurvo hnusná najeбанá, ludro černá špinavá, devadesát lidí ze sta by ten bachor najeбalo a s chutí rozkopalo, aby se ten hajzl cigánskej vůbec nenarodil. Svině líný, vy nepracujete, ale parchanty rodíte jak potkani. Z jebání fakanů si děláte živnost a ty, Česká republiko, to živ! Každé špinavé cigánce patří píču smradlavou rozkopat! A ty si ještě, kurvo špinavá cigánská, stěžuješ, když skini ti dají na držku. Většina občanů by ráda dala třeba všechny peníze skini, aby vás, vy příživníci a paraziti, zlikvidovali, než se narodí zase nějaký Hitler a zatočí s vámi jednou provždy, abyste neotravovali život lidem v celé Evropě. Že dostali hoši podmínku, děláte humbuk, ale že cigáni nejsou trestaní za sebevěšší zločiny, to, vy kurvy, nevidíte. Že ten zkurvenec Havel vás zblblnul nedotknutelností, nemíníme dále trpět a půjdeme po vás, jak to jen

půjde. Vy lenoši a špinavci, co v čistotě žít neumíte! Proklínáme všechny cigány!“ dočte hlas rodinného kamaráda Žigových. My jen polkne a spíš pro uklidnění zamícháme kávu. Sedíme v malinkém pokoji a vlastně v jediné místnosti bytu Žigových. Paní Lýdie přebaluje s láskou tříměsíčního Honzika. Stačilo málo a nenarodil se. Přítomnost přátel schopných a ochotných rychle zasáhnout i zátarasy z nábytku u oken jsou známky atmosféry strachu, v níž rodina již dlouho žije. Situace, kterou si mnozí nedokáží vůbec představit. V době této naší návštěvy obsah anonymu ještě není veřejnosti znám (později jej otiskl například týdeník Reflex). Text psaný hůlkovým písmem a příšernou češtinou našli Žigovi v půli února ve schránce, tedy několik měsíců poté, co se stali terčem útoku tří opilý mladíků: Petra Blajze, Martina Jaše a Martina Stiskaly, kteří se nikdy neskrývali se svými rasistickými

názory (s výjimkou soudu, kde byli nadmíru opatrní, vždyť se jim to také dlouho vyplácelo).

Krvavé svítání

Připomeňme si jen velmi stručně základní fakta, která asi mnozí znáte. Svítá. Jeseník se probouzí do dalšího červnového dne. Ptáci jako obvykle začínají svůj den ranní rodinnou písničkou. Modravé světlo proniká ke všem spáčům. Zkrátka hladivá idylka počátku nového dne. „Otevřete!“ naruší ji náhle zahřmění. Bušení na dveře podpoří urgentnost rozkazu. Obyvatelům malinkého bytu – mladé romské dvojici – zatrne dveře neotevřou. Nezvaní návštěvníci přitvrzují: „Otevřete, policie!“ Úřední hlas je nutné uposlechnout. Jan Žiga vstane, narychlo navleče kalhoty a triko. („Rom by neotevřel v prádle za žádných okolností,“ vysvětluje nám později při kávě.) Jde ke dveřím a poslušně otevře. Do bytu

vtrhne trojice mladíků. Podle dlažebních kostek, které mají v rukou, je jasné, že je zle. Lýdie Žigová vyskočí z postele. Pozdě. Nestáčí uhnout a dlažka letí přímo na její hlavu. Chytá se za oko. Utéci není kam. Jediný úkryt v malinké místnosti je pelest postele. Skočí tam a snaží si chránit břicho. Je v něm totiž miminko. Zpoza pelesti vyděšeně zírá, jak mladíci bijí jejího manžela. Ozývá se třesk skla a střepy rozbité lahve jako drápy bestie prodlužují nenávistnou ruku jednoho z veřelců. Krev crčí na zem. „Vy černý kurvy, vy černý huby!“ nese se pokojem i ulicí. Řev a řinčení skla probouzejí okolní partaje. Přibíhá sousedka. Další volá policii a sanitku. Útočníci mizí. Lékaři nacházejí strachem polomrtvou ženu třesoucí se za pelestí, muž leží na podlaze. Krev mu stéká po obličejí, prosakuje tričkem. „Ještě že jsou holky u rodičů,“ oddechne si zmordovaná žena a v duchu pochybí prozířetelnost... ▶

▶ Další díl hrůzného příběhu pokračuje v nemocnici. Ta je hned za rohem. Ruka lékaře sešije muži řezné rány, naštěstí nejsou hluboké. Zůstanou prý jizvy. Ta na nose bude navždy vzpomínkou na to strašlivé ráno. Další lékař ošetřuje ženě ránu nad okem. Zdá se, že je to vážné. Paní Žigová na oko nevidí. Roh dlažky ho pohmoždil. Snad by pomohla operace. Oko však teď není nejdůležitější. Nejdůležitější je miminko. Paní Žigová má rizikové těhotenství. Šok mohl tedy nastartovat potrat. Pár dalších dnů je kritických, růst plodu se totiž zastavil. Lékařům i mamince nezbývá než čekat. Konečně se zdá, že je nejhorší zažehnáno. Děťátko povyroستlo. Vyhráno je ale až za další čtyři měsíce, na svět přichází krásný zdravý chlapeček. Jmenuje se po tatínkovi Honzík. S příchodem potomka však rozhodně nemizí strach. Naopak, teď hrozí mnohem větší nebezpečí, zvláště tomu malému. Vždyť ti tři jsou na svobodě, a navíc bydlí nedaleko.

Nuda v Jeseníku

Nezaměstnanost je v Jeseníku běžná věc. Po revoluci došlo k masovému zavírání místních chlebodárných podniků, hlavně rudných dolů. Lidé však zůstali, většina sem, jako i jinde po pohraničí, přišla po válce právě za prací. Byli to lidé, kteří se nebáli těžkých pracovních i klimatických podmínek. Těžké podmínky zůstaly, práce nikoli. Dnešní stav: 23procentní nezaměstnanost, jedno z nejvyšších čísel v ČR! Bez práce tu nejsou jen Romové, ale i většina zdejších, zejména mladých lidí. Perspektiva nulová a bez vzdělání nemá útěk z regionu smysl. Navíc kde nejsou peníze, hledá se zloděj. Tak vzniká nejvhodnější živná půda pro nacionalismus i sousedskou zlobu. Na Jesenicku se záhy po listopadu 1989 vytvořila jedna z největších skupin neonacistů. Členové si dali název Čeští fašisté, sehnali symboly třetí říše a tři sedmičky v kruhu, oblíbený znak jihofrických skupin apartheidu. Našili je na oblečení či vytovali přímo na tělo. Alespoň nějaká zábava, alespoň něco se děje. Zájezdy na skinheadské srazy fungují jako nejlepší léky proti

„Že ten zkurvenec Havel vás zblblnul nedotknutelností, nemíníme dále trpět a půjdeme po vás, jak to jen půjde. Vy lenoši a špinavci, co v čistotě žít neumíte! Proklínáme všechny cigány!“ Tak zní slova gnonymu, který Žigovi dostali po útoku

nudě. A když srazy zrovna nejsou, zbývá „chlast“ a místní „akce“. Na malý Jeseník se buňka pěkně svižně rozrostla. Současná asi čtyřicátka členů je vskutku slušný počet. Hlásí se k nim i tři „hrdinové“, kteří v soudní síni svého činu litovali, ale jakmile vyšli před budovu, klidně se jím chlubil. Martin Stiskala dokonce svou příslušnost a sympatie k neonacistům potvrdil redaktorovi týdeníku Respekt Ondřeji Kundrovi. Pravda, bylo to krátce po vynesení podmíněčného trestu, dnes by asi tak sdílný nebyl. Ačkoli, kdo ví? „Při osobním rozhovoru mi to pan Stiskala potvrdil, ale říkal, že to nechce moc rozvádět, protože státní zástupce se ještě může odvolat, takže by to pro něj mohlo skončit nakonec špatně, kdyby to přiznal. Nicméně mně to přiznal. Zvláštní důvod k napadení tiito mladíci neměli, snad jen pokud budeme považovat za normální vyjít si večer na Cikány a trochu je zmlátit,“ komentoval chování skinheadů například v ČRo 6 zmíněný Ondřej Kundra.

Šokující rozsudek

Onoho lednového rána, kdy má jesenický soud vynést rozsudek,

trojice útočníků příliš radostně nevypadá. Když bude soudce přísný a podle litery zákona spravedlivý, čeká je pěkná pálka za mřížemi. Ani poškozená strana se na soud pochopitelně neteší. Žigovi doufají ve spravedlivý trest, ale vidět znovu tváře těch tří není nic příjemného. „Měli jsme strach, že tam budou mít kamarády, ale byli tam sami,“ vzpomíná pan Žiga dnes. Okresní soud probíhá podle regulí: vystoupení obou stran, svědků a tak dále. Výpovědi se nikterak neliší. Hoši přiznávají rasistické choutky i sympatie ke hnutí skinheads. Motívem prý byla někdejší slovní přestřelka mezi nimi a poškozenými. Ani jeden z manželů však o ničem takovém neví, útočníky předtím neznali. Průběh červnového rána obě strany popisují podobně. Lékařské zprávy hovoří o značných zraněních a o tom, že paní Žigová na jedno oko nevidí a zřejmě si ponese trvalý následek. Přichází na řadu výrok státní zástupkyně Vítězslavy Peleškové o výši trestu. A pak nastává šok. Státní zástupkyně navrhuje totiž tři roky s odkladem na tři roky. Jinak řečeno: tříletou podmínku. Soudce Miloš Kubíček vyjmenuje paragrafy, podle nichž jsou obžalovaní

vinni, prohlásí, že se jedná o čin s rasovým podtextem, a vyřkne konečný verdikt: tři roky s odkladem na tři roky. Přesně podle přání státní zástupkyně. Srdce milovníků holých lebek zaplesá, rozum ostatních zůstane stát. Nemůže snad být zdravě uvažujícího a citícího člověka, kterého by takový rozsudek neurazil.

Vlna protestů

Naštěstí jsou tu ještě média, díky nimž zpráva obletěla republiku. Tradičně zabodoval v tom nejpozitivnějším slova smyslu týdeník Respekt. Nejenže o kauze sám informoval, ale jeho redaktor Kundra se o své zkušenosti z rozhovoru s jedním z pachatelů Martinem Stiskalou podělil i s dalšími médii. Například Lucii Vopálenské v pořadu ČRo 6 Akta R řekl: „Pan soudce k polehčujícím okolnostem počítal i to, že mladíci nebyli nikdy souzeni a že svého činu u soudu litovali. To je z mého pohledu pochybné, když jsem se totiž jednoho z nich ptal, zda se manželům přišel omluvit, říkal, proč by to dělal, že osobní omluvu Cikanům by nerozchodil.“ Respekt sehrál významnou roli rovněž v případě petice, kterou iniciovala pětice hudebníků a novinářů působících mimo jiné také ve skupině Prohrála v kartách. Zpočátku šlo podle jednoho z autorů Martina Kontry jen o dopis, který postupně přerostl v petici. Během tří dnů ji podepsalo devět set lidí. Martin Kontra dnes vzpomíná: „Naši bezprostřední reakcí bylo, že tímto rozsudkem přetekl trpělivost a tolerance k tomu, jak se za nás jako za bílou většinu vyjadřují námi placení státní úředníci. V tomto případě především soudce a státní zástupce. Měli jsme štěstí, že jsme nakonec mezi oslovenými novináři našli spřízněné duše v týdeníku Respekt. Ten nám poskytl kontaktní adresu, na niž lidé, kteří petici podepsali, posílali kopie. Tím vznikla kontrola potřebná k tomu, aby se nemohly státní orgány vymlouvat, že jim nic nepřišlo.“ Vevl se podpisů, které se sešly za první tři dny, není vůbec málo. „Přišlo mi to hodně. Naopak někteří mí kamarádi, kteří se na tom podíleli, byli zklamáni. Přijemné však bylo, ▶

že hlavní smysl dopisu se ztratili už asi po těch třech dnech, mezi tím totiž události nabraly poměrně rychlý vývoj. Šlo nám vlastně o to vyjádřit svůj názor, že je nutné se proti rozsudku odvolat. Naštěstí k tomu nakonec došlo," dodává Martin Kontra.

Zajímalo nás, zda on a jeho přátelé miní potenciál, který získali při organizování petiční akce, v případě potřeby využít při dalších podobných kauzách. „Možností je několik. Překvapilo mě, že v tuto chvíli nezvítězil cynismus, že to nemá smysl. Takový ohlas mě naplnil velkou nadějí. Říkali jsme si, že pokud se nic v jesenické kauze nestane, pokusíme se podniknout něco dalšího. Měli jsme v plánu ještě nějaké neořelé pouliční protesty, ale nakonec nebyly nutné. Pokud to bude v našich časových možnostech, rádi bychom se o podobné případy zajímali dál, ale myslíme si, že prvotně je to úloha médií. Ta, především MF dnes a Respekt, v tomto případě sehrála dost významnou roli. Druhá podstatná skupina po médiích, která ovšem z mého pohledu totálně selhala, jsou politici. Neřekli nic zajímavého, nikdo neprohlásil, že takovéto rozsudky nejsou normální. Nikdo nevyjádřil obětem veřejně podporu, což jsme považovali za nejpodstatnější rozměr tohoto tragického incidentu. Byl to vlastně jeden z nejdůležitějších důvodů sepsání dopisu a následné petice. Nikdo totiž neřekl, že situace, v níž žijí oběti ještě dnes, je naprosto šílená!" vyjádřuje svůj pohled na věc.

A s jeho názorem nelze než souhlasit.

Pod dekou strachu

Na životě rodiny Žigových se soudem k lepšímu změnilo pramálo. Zůstaly probdělé noci a strach. V malinkém jednopokojovém bytečku se svítívá dlouho do časných ranních hodin. Ve dne se naopak spí. Světlo je pro klidný spánek bezpečnější. S většími holčičkami pomohou prarodiče. Jenže žít v neustálém strachu, s nábytkem přisunutým k oknům, vyděsit se každého zvuku, převrátit den a noc, nemít soukromí, i když v přítomnosti přátel, kteří vás hlídají pro případ napadení, to se nedá dlouho. Žigovi se rozhodli. Jediné řešení je přestěhovat

Na životě rodiny Žigových se soudem k lepšímu změnilo pramálo. Zůstaly probdělé noci a strach. V jednopokojovém bytečku se svítívá dlouho do časných ranních hodin. Ve dne se naopak spí. Světlo je pro klidný spánek bezpečnější.

se do jiného bytu. Směle tedy vyrazili na „Pentagon", jak se tu říká městskému úřadu. Odůvodnění žádosti je jasné: „Tady se bojíme." Papír však zatím stále leží na úřednickém stole... Oprávněnost jejich strachu dokazuje i další čin jednoho z útočníků Martina Stiskaly. Týden před naší návštěvou spolu s kamarádem stejné „barvy pleti" Martinem Hejným napadl slovně i fyzicky další romskou rodinu, a to přímo na náměstí v Jeseníku. Následný Stiskalův iracionální pokus o sebevraždu psycholog označil za demonstrační. Sebevražedným nástrojem měly být prášky a alkohol.

U Žigových se zatím dveře nethnou. O jejich příběh mají i nadále zájem média. Novináři by rádi mluvili také s panem soudcem. Vytvále totiž nebere telefony, většinou už paní na ústředně vytuší zájem o tento případ a novináře poučí o právě probíhající obědové či jiné přestávce. Když konečně hovor pošle na určenou adresu, hlas slečny sekretářky oznámí, že pan soudce je na nemocenské. Koneckonců i jesenické úřady se cítí zájem médií a vládních organizací velmi dotčení, dokonce tvrdí, že je na ně vytvářen nepřiměřený nátlak.

Žigovi se to ale snaží nevzdat a stále doufají, i když někdy jen z posledních sil. „Na druhou stranu tu cítíme, že lidé jsou při nás. Tuhle jsem šel do obchodu a zastavila mě starší paní, že prý nám drží palce. Vůbec je tu teď lepší atmosféra. Kupodivu spíš máme problémy s Romy, kteří dělají, že nejsou Romové. Ti nám

občas nadávají," opáčí Jan Žiga na náš dotaz o situaci v městečku. Chvilí ještě povídáme, ale cesta do Prahy je dlouhá. Necháváme tedy za sebou zbytky lógru v hrnčích, pohled na vysklenou skříňku i nepřijemné vzpomínky na ono letní ráno. V poslední chvíli se ještě ptáme na právní zastoupení. Žigovi však advokáta nemají. Prostě věřili a věří ve spravedlnost. Doufejme s nimi, že nebude zcela slepá. V nádražní putyce ještě oslovujeme výčepního. Začíná opatrně, pak se trochu rozpovídá: „Ne, s většinou Romů tu nejsou potíže. Občas sem někteří zajdou." Hlava staršího prodávče v kiosku je

sdílnější: „Víte, problém je práce. Oni jsou všemš nezaměstnaní. Kdysi se tu kopaly kabely. Všechno to byli ale Romové ze Slovenska. Nechápu, proč to nedají místním. O tom případu jsem samozřejmě slyšel. Řeknu vám, je to hrozné. Ten rozsudek je nespravedlivý, ti útočníci měli dostat daleko víc."

Politici přislíbili jednání

A co se bude dít dál nejen s jesenickým případem, ale obecně? Jak zamezit podobným rozsudkům, jak přimět a možná i pomoci soudcům a státním zástupcům, aby na trestné činy s rasovým podtextem, zvláště končili zmrazčením obětí, nahlíželi přísněji? Tisková mluvčí ministerstva spravedlnosti Iva Chaloupková nám v čase uzávěrky tohoto čísla, v době, kdy už bylo jasné odvolání, sdělila: „Ministr spravedlnosti Karel Čermák se dohodl s místopředsedou vlády Petrem Marešem a nejvyšší státní zástupkyní Marií Benešovou, že se společně setkají a budou debatovat o tom, zda a jak státní zastupitelství postupují při postihování trestných činů motivovaných národnostní a rasovou nesnášenlivostí. Jistě podrobí kritice i pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce, kterým se upravují podrobnosti postihu státních zastupitelství při postihování takových trestných činů. Pokyn vznikl v roce 1995 a od jeho vydání přece jen uplynula řada let. Vyvíjí se jak trestní řád, tzn. právní ►

► praxe v oblasti trestního práva, tak samozřejmě i aktuální situace v ČR." Přesné datum schůzky však zatím mluví netuší, ani nechce prozradit její konkrétnější náplň.

Jan Jařab: Politici by se měli více obracet k romské veřejnosti

V souvislosti s touto situací jsme také kontaktovali vládního zmocněnce pro lidská práva Jana Jařaba, který nám poskytl malý rozhovor.

Hovořil jste s vicepremiérem Marešem, do jehož kompetence spadá i národnostní tematika a postihování rasově motivovaných trestných činů? Jaké byly závěry?

Je nám oběma jasné, že s tímto případem přímo nemůžeme dělat nic, ale musíme ovlivňovat atmosféru u nás tak, aby veřejnost, včetně té politické, toto vnímala jako problém.

Možná nejen manželé Žigovi, ale i ostatní Romové či cizinci, kteří se rovněž stávají terčem takových útoků, očekávali reakce politiků. Ty ovšem slyšet nebyly. Byla vaše rozmluva s Petrem Marešem natolik konkrétní, že byste rádi v budoucnu ovlivňovali politiky, aby v takových případech vystupovali?

Myslím, že se dva politici vyjádřili, dva členové vlády – pan ministr Čermák a místopředseda vlády Mareš, přijali také skupinu jesenických Romů. A vyjádřili se poměrně jasně, dokonce bych řekl na hraně toho, jak jako členové exekutivy mohli. A koneckonců i já, ačkoli nejsem politik, ale státní úředník, jsem též v tomto směru učinil poměrně kategorické prohlášení. Nemohu samozřejmě říci, že v tom či onom případě měl být vynesena taková či onaký trest, to mi nepřísluší. Mohu se však vyjádřit v tom smyslu, že tento rozsudek byl zjevně příliš mírný, a zejména, že není ojedinělý a je to spíše pravidlo, že útoky, které mají charakter téměř pogromů, jsou odměňovány podmíněnými tresty.

Kromě dvou politiků, které jste zmínil a kteří navíc k vyjádřením byli svým způsobem dotlačeni jednak Romy a jednak médii, se však skutečně nikdo neozval. Cítíte dluh našich politiků, co se týče vyjadřování

k celospolečenským problémům včetně tohoto?

Určitě, musím však okamžitě dodat, že se takto nevyjadřují k romským záležitostem obecně. Ono totiž nestačí, aby se politici vyjadřovali jen po nějaké tragédii, bylo by záhodno, aby se občas obrátili k romské veřejnosti obecně. Nevzpomínám si, že by to za ta léta nějaký politik udělal.

Obrátili se na vás například romští představitelé a osobnosti či členové Rady vlády pro záležitosti romské komunity s konkrétním zřízením pracovní skupiny, která by se těmito činy zabývala, monitorovala jejich vyšetřování a trestní stíhání?

Pracovní skupina takového typu dlouho existovala ve spolupráci s ministerstvem vnitra a nedá se očekávat, že by sama o sobě měla nějaký větší dopad, jelikož dnes už ten problém není zdaleka jen na straně policie, ale na straně státních zastupitelství a soudů. Musíme si uvědomit, že ovlivnit soudce je nesmírně obtížné. Do jisté míry to jde u státních zástupců, kde víme, že existuje pokyn obecné povahy z roku 1995, který je podle mého soudu dostatečný. Kdyby byl řádně dodržován,

Odvolání bylo vyhověno, lze tedy říci, že Stiskala, Blajz a Jaš teď už asi těžko vyvážnou s podmínkou.

určitě bychom nemuseli vymýšlet nový. Dokonce si myslím, že by bylo proti smyslu, abychom vymýšleli nový, jestliže problém spočívá spíše v nedodržování toho starého. S mým předchůdcem a spolu s Americkou asociací advokátů takový seminář. Právě soudcům a státním zástupcům měl nenásilně, spíše formou zkušeností ze zahraničí, ukazovat, jak se tyto trestné činy jinde posuzují. Bohužel nakonec v důsledku ne zcela dokonalé spolupráce ministerstva spravedlnosti z toho všeho sešlo.

Aktivity nevládních organizací

Co dál, je otázka i pro samotné Romy a nevládní organizace. Ihned po vynesení původního rozsudku se některé romské iniciativy v čele se Sdružením za lidská práva romských spoluobčanů a jeho předsedou Dušanem

Badim obrátili na vládní úředníky. Proti verdiktu se v lednu vyjádřil například i předseda sdružení Jekhetano drom (Společná cesta) Tomáš Karbulka, který se obrátil na ministra spravedlnosti Karla Čermáka s žádostí o nové prošetření celého případu. Stejný názor měla i Romská unie v ČR, Ivan Veselý ze sdružení Dženo, Karel Holomek ze Společenství Romů na Moravě. Nelze rozhodně opomenout aktivitu Grémia romských regionálních představitelů. „Gré-

dokonce oslovily vládní představitelé a vyzvaly je, aby učinili něco ke změně situace v Jeseníku," dodal.

Odvolání bylo vyhověno, lze tedy říci, že Stiskala, Blajz a Jaš teď už asi těžko vyvážnou s podmínkou. Jak to ale změni život Žigovým a dalším s podobnými osudy? Budou moci odstěhovat na původní místa skříně a židle? To není tak zcela jisté. Koneckonců lze připomenout mnoho jiných případů, kdy bohužel až na zásah zmocněnců poškozených, veřejnosti či médií došlo na spravedlivější rozsudky (namátkou jmenujme případ Milana Lacka ztloučeného skiny natolik, že zůstal ležet uprostřed silnice, kde ho přejely dva automobily, Tibora Danihela z Písku, Helenu Biháriuovou zbitou a hozenou do řeky, v těchto případech šlo navíc o vraždy). V tak zoufalé situaci je nezbytné volat po systémové změně, po něčem, co by ovlivnilo myšlení a jednání policistů, státních zástupců a soudů. Otázkou je, zda dokáží romské i neromské organizace vyvíjet a udržet dostatečný tlak. Co má například Grémium romských regionálních představitelů společné s dalšími organizacemi v nejbližší době v plánu? „Postupy musí být připraveny a měly by nabýt konkrétnější podoby. Chceme teď oslovit členy Rady vlády pro záležitosti romské komunity, dále členy Rady pro národnosti a s nimi diskutovat a využít všech jejich zkušeností a možností, aby se v těchto záležitostech začalo něco systematicky dělat," reagoval na naši otázku Ondřej Giňa. Uvidíme tedy, co ukáží budoucí týdny, měsíce a roky. ■

Co si myslíte o romských občanských sdruženích

Dušan Kandra
26 let, Jeseník
nezaměstnaný

domluvit a nemají pořádek v jednom, tak nechápu, proč zakládají další.

Rudolf Holub
50 let, Chomutov
podnikatel

řada organizací dělá.

Josef Čirhák
38 let, Chomutov
nezaměstnaný

akci bez jakéhokoli dopadu, tak to je na nic.

Roman Žiga
23 let, Bernatice
sociální terénní pracovník

malý, a tudíž ostatní sdružení nemají šanci, i když by byly pro společnost mnohem prospěšnější.

Občanská sdružení by měla být kontrolována nějakým úřadem, a to jak jejich činnost, tak i to, zda a jak fungují. Stává se také, že stejní lidé zakládají několik různých sdružení, ale pokud se nedokáží

Časopis Týden nedávno ve svém šestém čísle z 2. února věnoval pět stran článku, který pátral po tom, kam mizí milionové dotace určené Romům, a odhalil zákulisí fungování některých občanských sdružení. Škoda jen, že se kromě romských sdružení nevěnoval i těm, která sice romská nejsou, avšak finance získané na práci s Romy tvoří nezanedbatelnou část jejich rozpočtu.

Autorka
Jarmila Balážová

Článek si můžete přečíst sami, zmiňuji jej jen proto, že se zrodil ve stejnou chvíli, kdy jsme se vás na této dvoustraně rozhodli zeptat, co si myslíte o občanských sdruženích, o jejich fungování, množství, ochotě spolupracovat a především o tom, zda by se některé subjekty, dlouhá léta nevykazující žádnou činnost, měly rušit či nikoli. Situace se má totiž tak, zatímco okolnosti vzniku a fungování politických stran jsou přece jen složitější, založit si občanské sdružení je nesmírně prosté

Zatímco okolnosti vzniku a fungování politických stran jsou přece jen složitější, založit si občanské sdružení je nesmírně prosté

sobem neporušují zákony této země, vy, váš bratr, otec nebo kamarád můžete tvořit skupinu patřící do neziskového sektoru. Ovšem ačkoli neziskového, umíte-li trochu psát projekty, máte-li kontakty a naučíte se v tom chodit, můžete si přijít na své. Zvláště pokud nikdo nekontroluje, zda sdružení ještě funguje či nikoli. Kdyby se vám náhodou znelíbilo, můžete založit nové nebo jich mít rovnou několik.

Kromě vyúčtování konkrétních projektů, na něž získáte finance, nemusíte vůbec nic. Setkání valných hromad a různé zprávy mohou být při troše důvtipu a šikovnosti zcela fiktivní. S politickou stranou to přece jen tak jedno- ►

dobra, to znamená, že sa zabezpečujú finančne a len tak tak pomáhajú tým, ktorý to naozaj potrebujú. Je smutné, že to robia práve samotní Rómovia, ktorý vedia, ako na to. Keby všetky organizácie fungovali tak, ako majú v pláne či v projekte, ktorý podali, určite by to s Rómami vyzeralo inak...

Bohumil

@ ??? Většina rómskych organizáci pracuje na bázi svojho

@ Myslím, že existence našich

► duché není. Každý rok musíte předložit výroční zprávu, jejíž nedílnou součástí je též zpráva finanční. Pokud tedy nemáte příjmy či dary, jste-li několik let nečinní, mohou vás zrušit. Koneckonců před rokem se živě, a to nikoli poprvé, diskutovalo i o zrušení dvou romských politických subjektů – HAR (Hnutí angažovaných Romů) a ROI (Romská občanská iniciativa). Ovšem jiná situace nastává, máte-li občanské sdružení. Klidně nemusíte pracovat deset let, a přesto existujete dál.

Je to jistě také jeden z důvodů, proč v ČR eviduje ministerstvo vnitřní tolik romských občanských sdružení. Rozhodně to neznamená, že bych ráda omezovala jejich počet, jen si myslím, že je škoda, že neexistuje nějaký kontrolní mechanismus i v této sféře. Pročistilo by to malý český rybník, vyjasnilo situaci, vyprofilovalo by se, jak která sdružení pracují. Koneckonců velmi obdobně to cítíte v naší fotoanketě a diskusním fóru i vy. Věc však není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát. Sdružování občanů patří do základních svobod každého z nás. Možná tedy úvahy o rušení něčeho, co je léta evidováno jen na papíře, zůstanou i nadále jen úvahami. Druhá, mnohem zásadnější otázka je, jakým způsobem funguje demokratické rozhodování uvnitř těchto subjektů. Rovnocenná možnost něco ovlivňovat, nezmanipulovaně volit, odvolávat, kontrolovat tok finančních zdrojů atd. Jistě je to velmi individuální. Nicméně z praxe vím, že mnohá sdružení byla založena tak „geniálně“ a promyšleně, že jeho zakladatel je v podstatě neodvolatelný. Má-li skončit já, říkají si mnozí, skončí i moje sdružení, časopis či akce. A bohužel to tak často i dopadá. V jiném případě v podstatě bezmocní kolegové nakonec odcházejí z jednoho sdružení, aby založili nové. Další možnost,

chtějí-li dál pracovat, vlastně nemají. Stalo se to jistě už i některým z nás. A co z toho plyne? Prostý závěr: až budete příště vstupovat do nějaké nevládní organizace, pořádně si prostudujte její statuty, ujistěte se, jaké budou vaše možnosti a pravomoci, a pak se teprve rozhodněte.

A další závěry? Asi bychom se měli všichni zabývat výpověďmi obyčejných Romů, jejichž zájmy – jak tvrdíme ve svých projektech – hájí-

I přes výše zmíněné je nesporné, jak zásadní roli neziskový sektor sehrává a jak moc pomáhají skutečnému rozvoji občanské společnosti mnozí lidé, kteří v něm pracují

me a kterým chcem pomáhat. Bohužel to pravděpodobně nezmění neochotu některých z nás zbavit se vzájemného hašteření, neváživosti – jak trefně

píše jeden z přispěvatelů naší internetové diskuse (www.romea.cz). Nejspíš ani nebudeme schopni táhnout za jeden provaz nebo alespoň jedním směrem. Zkusme se ale jen zamyslet, někteří z nás by to jistě dokázali. Potřebnost sjednocení a spolupráce nevládního sektoru včetně toho romského bude totiž stále aktuálnější. Praxe ukazuje stále zřetelněji, že je třeba zdokonalit systém rozdělování financí určených pro tuto oblast. Je třeba dát méně na lobbing, tj. kdo koho zná, s kým vychází a s kým nikoli, ale více pak na kvalitu a efektivnost. Posuzování projektů i kontrola jejich plnění se musí zlepšit. I přes výše zmíněné je nesporné, jak zásadní roli neziskový sektor sehrává a jak moc pomáhají skutečnému rozvoji občanské společnosti mnozí lidé, kteří v něm pracují. Faktem rozhodně zůstává, že v ČR existuje mnoho těch, za nimiž stojí kus práce, bez jejichž snažení by se mnohé nepodařilo. A těm patří dík. Je jen třeba, aby jim nezkazili dobré jméno podvodníci, kteří se chtějí na romské problematice jen přizívat. Klíčem k jejich odhalení by měla být důsledná kontrola financí, které získávají. ■

Marie Kováčová
45 let, Chomutov
ošetřovatelka

Občanská sdružení jsou zbytečná, protože řada z nich nefunguje, jak by měla. My, Romové, jsme totiž národ, který se neumí sjednotit a dohodnout.

Samulej Adam
47 let, Chomutov
nezaměstnaný

Pokud sdružení vedou lidé, kteří za něco stojí, potom mají smysl. Ale pokud je vedou lidé, kteří se chtějí prostřednictvím dotací obohacovat, pak je to špatné. Bohužel to převažuje.

Jarmila Kucharová
48 let, Chomutov
sociální terénní pracovnice

Občanská sdružení by měla mít nad sebou nějakou kontrolu, aby se vědělo, zda opravdu vykonávají svou činnost dle pravidel. Tak by se alespoň vědělo, co a jak které sdružení dělá.

Karel Balog
43 let, Chomutov
pracovník v živočišné výrobě

Podle mého by romská sdružení měla být nápomocna k dodržování lidských práv. Já osobně bych věděl, na koho se v tomto směru obrátit, a to na OS v Karlových Varech.

Jan Radaš
36 let, Chomutov
nezaměstnaný

Já už jsem se několikrát obrátil na různá OS, ale nikdo mi nepomohl. V každém případě by se sdružení měla více zajímat o sociálně slabé občany.

VÍCE KONTROLY PRO OBČANSKÁ SDRUŽENÍ

občanských sdružení je potřebná. Registrovaných sdružení je mnoho, aktivních již podstatně méně. Chtělo by to, aby se několik velkých sdružení spojilo a získalo tak větší vliv a respekt. Není mnoho Romů, kteří vědí, k čemu vlastně romská sdružení slouží. Asi to nebude tak jednoduché. Je tu malá informovanost, o čem vlastně občanské sdružení je. Za to nejspíš vděčíme „téměř žádné“ medializaci našich sdružení. Pak

je tu známá neváživost mezi romskými sdruženími. Chce to více tolerance. Několik větších sdružení z různých krajů by se mohlo spojit, a získat tak potřebný vliv a respekt státních úřadů a nejen jich. Do EU bychom měli vstoupit jednotní. Jinak nejspíš nemáme šanci.

Patrik Čonka

Více příspěvků si můžete přečíst na www.romea.cz

Anketa na www.romea.cz
Myslíte, že existence velkého množství romských občanských sdružení je opodstatněná?
Ano 57 % Ne 43 %
Stav ke dni 12. 02. 2004

Až do roku 1998 byl vojákem z povolání, pak se rozhodl pracovat pro romskou komunitu jako romský poradce v Nymburce. V roce 2003 se stal krajským koordinátorem ve středních Čechách. Jeho jméno se objevilo v médiích také v souvislosti s kauzou vystěhování obyvatel ubytovny Mexiko ve Slaném. O tom, jak sjednotit romský neziskový sektor, jak dostat Romy zpět do politiky či co je čeká po vstupu do EU, jsme si povídali s **CYRILEM KOKYM**.

Autor **Zdeněk Ryšavý**
Foto **Pavel Kubeš**

Cyril Koky: Romové musejí získat podíl na moci

Pocházíte ze Slovenska. Jak jste se dostal do České republiky a posléze do Prahy?

Pocházím z východního Slovenska ze Smižan a jsem nejstarší z pěti dětí. Mí sourozenci a rodiče tam stále žijí. Do Čech jsem se dostal de facto rozkazem, když jsem skončil v roce 1987 vojenskou školu v Liptovském Mikuláši. Byl jsem odvelen do Kolína, kde jsem měl na starost nováčky, působil jsem v tzv. přijímači. Oženil jsem se tam a narodily se nám dvě děti. Moje žena pracuje v nemocnici jako zdravotní sestra. Z armády jsem odešel na vlastní žádost na jaře 1998. Pak jsem pracoval v Nymburce a nakonec v Praze.

Co vás přivedlo k práci pro romskou komunitu?

Vždycky jsem o tom uvažoval. I během vojenské služby. Chtěl jsem se věnovat našim lidem a nějak zúročit to, co jsem se naučil v armádě. Nastoupil jsem na okresní úřad do Nymburka, kde jsem působil čtyři a půl roku. Myslím, že se mi tam podařilo

odvést kus práce. Setkal jsem se s velmi schopnými lidmi a povedlo se nám vybudovat v rámci okresu například dva kluby. Dokázali jsme, že Romové si umějí sami řídit svou činnost, organizovat různé akce a zapojit se i do veřejného života. To je velmi důležité.

Uplynul asi rok od doby, kdy jste vyhrál konkurz na romského koordinátora středočeského krajského úřadu. Mohl byste zhodnotit toto své dosavadní působení?

Místa krajských romských koordinátorů byla zřízena zákonem o krajích. Já jsem se stal jedním ze čtrnácti. Minulý rok byl pro mě takovým zorientováním se v úřadu. Seznamoval jsem se s jeho chodem, s lidmi z jednotlivých odborů, s nimiž spolupracuji. Podařilo se mi zorganizovat setkání romských organizací, proběhlo i setkání romských úředníků z pověřených obcí, kterých je ve Středočeském kraji šestadvacet. A v roce 2004 by měla podobná

setkání pokračovat. Chci pozvat kolegy z jednotlivých odborů, z Rady vlády pro záležitosti romské komunity a podobně. Jsem rád, že se podařilo vyčlenit nějaké prostředky na činnost romských organizací, ať už na kulturu, na sport nebo na sociální oblast.

Jaká je vůbec současná situace romských poradců. K poslednímu dni roku 2002 zanikly okresy a s nimi i místa okresních romských poradců. Někteří přešli na kraje, někteří na obce s rozšířenou působností. Myslíte, že to byl správný krok?

Reforma státní správy, která proběhla, byla unáhlená. V konečném důsledku to stojí hodně peněz města, potažmo daňového poplatníka. Původně byly ustaveny funkce romských poradců a asistentů při všech okresních a magistrátních úřadech a nyní se reforma má za následek, že zákon ukládá pouze zřízení romských koordinátorů na krajských

úřadech, tudíž je původní síť zpřetrhaná a nefunkční. Romský koordinátor by měl řídit a koordinovat úředníky na obcích, v některých krajích je však situace taková, že nemá koho řídit a s kým jednat. Vyjednávat s obcemi, zda ustaví funkci poradce, je aktuální úkol pro koordinátory. Na druhou stranu je třeba říci, že jsou města a obce, kde romský úředník není potřebný. Například ve Středočeském kraji v Sedlčanech, v Poděbradech, v Dobříši. Tam je situace Romů bezproblémová. Musíme zohlednit, jak početná a problémová je romská komunita v konkrétním místě. Některá města se o to však nezajímají. Ale pokud jsem zodpovědný regionální politik a vidím, že je velké procento nezaměstnaných, musím přece předvídat, že vzniknou problémy například s placením nájemného. Pak město zaplatí mnohem více za právníky a na další výdaje s tím spojené, než by je stál romský poradce nebo terénní sociální pracovník, s nímž by se tomu dalo předjet. ▶

▶ Angažoval jste se v případě vystěhování Romů z ubytovny Mexiko ve Slaném. Ačkoli jeden novinář o vás tehdy napsal: „Romský regionální koordinátor Koky se opět neobjevil a nikdo už ani nečeká, že se kdy objeví.“ Jak to tedy bylo?

Já tam samozřejmě několikrát byl, jednal jsem s místostarostou, s tajemníkem, s vedoucím sociálního odboru. Tehdy mi přijela rodina ze Slovenska. Pořádali jsme veselku. A ten novinář mi

i ostatní města. Na druhou stranu dluh je dluh a je jedno, jestli dvacet tisíc nebo dvacet milionů. Dluhy se musejí platit. Pokud budu platit nájem, tak na mě přece nikdo nemůže. Existují situace, kdy na to opravdu ti lidé nemají, ale pak je třeba si včas domluvit nějaký splátkový kalendář. Nenechat to dojít až k soudu a exekuci. Je nutné, aby si to uvědomili jak starostové, tak i nájemníci. Znáám situaci v podobných lokalitách. Víím, jaké jsou tam vztahy, že tam hraje roli těžká závist, hádky. Tady vidím úkol pro terén-

Sjednotit romské organizace a vytvořit komplexní strukturu romského neziskového sektoru je prostě nezbytné

zrovna volal a já mu řekl, že tam teď nemohu být, a jeho se to strašně dotklo. Mně se jeho jednání nelíbilo. Začal mi diktovat, co mám udělat, jak to mám udělat, kam mám přijet atd. O vzniklé situaci ve Slaném jsem informoval jak vedoucího odboru sociálních věcí krajského úřadu, tak náměstka hejtmána a v poslední době i předsedu ODS Mírka Topolánka. Situaci jsem se snažil řešit, výsledkem bylo jeho veřejné tvrzení, že Koky nepřišel. Ale byl jsem tam, když došlo k dalšímu stěhování. Nakonec jsme se spolu sešli a vše si vyřídili. Ale rád bych se vrátil k situaci ve Slaném. Pokud město aplikuje tento druh politiky, tak se to dotýká všech sociálně slabých. Mně se přístup radnice ve Slaném nelíbí, obávám se ale, že ji budou aplikovat

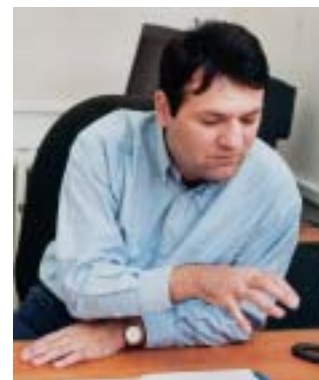
ní pracovníky, kteří by měli sledovat situaci a pomoci domluvit například termíny splátek a podobně. Město by zase mělo dělat takovou politiku, aby lidé byli schopni své dluhy splácet. Umožnit třeba vykonávání veřejně prospěšných prací. Sociální odbory by také měly využívat všech opatření, která jsou daná zákony. Například využití příspěvku na bydlení na umoření dluhu na nájemném. Chyba je na obou stranách. V Lysé nad Labem jsme například vyjednali pro Romy pět nových bytů. Teď jsou všichni venku, protože neplatili. Někteří Romové si myslí, že nemůže nastat situace, že budou vystěhováni na ulici. V některých případech nad tím zůstává rozum stát. Asi by bylo užitečné udělat na toto téma nějakou osvětovou kampaň.

Jako to dopadlo s rodinou ve Slaném? Vrátila se zpátky?

Už se vrátili. Dluh byl částečně zaplacen z daru a zbytek nyní splácějí. Žijí tam, kde dříve. Situace se uklidnila.

Jste znám svými výroky, že Romové musejí být sami aktivní, že jim nikdo nic zadarmo nedá. Jak hodnotíte jejich aktivitu a romský neziskový sektor vůbec?

Myslím, že čím silnější bude romský neziskový sektor, tím lépe pro Romy v České republice. Je třeba posílit hlavně ty organizace, které pracují s Romy přímo v terénu. Ty to mají nejtěžší. Také není dobrý stav, když se mezi Romy v konkrétním městě či obci

nenajdou žádní osvícenci, kteří by byli mostem mezi vedením města a místní romskou komunitou. Vždy by to měli být lidé uznávaní, komunikativní a především zodpovědní.

Romský neziskový sektor a romská politická reprezentace obecně nejsou jednotné. Myslíte, že je možné, aby se Romové sjednotili?

Mezi romskými organizacemi vládne opravdu specifická atmosféra. Existuje mezi nimi nevrzlivost a rivalita. Je nutné, aby v jejich čele stáli vzdělaní a schopní lidé, kteří je dokáží pozvednout na profesionální úroveň. Je potřeba, aby vyrostly osobnosti schopné jednat s úřady, které pro ně budou partnery. Sdružení jsou do jisté míry firmy, a pokud nemají co nabídnout, nejsou schopná sehnat na svou činnost peníze, tak prostě krachu-

jí. Sjednotit romské organizace a vytvořit komplexní strukturu romského neziskového sektoru je prostě nezbytné.

Jaká je vaše představa?

Podle mě by z každého kraje, kterých je celkem 14, mělo být do nějakého celorepublikového orgánu, z něhož by pak vzešla romská reprezentace, delegováno tři až pět organizací, respektive jejich zástupců. To je jedna z možností. Bylo by dobré navázat na setkání, která probíhala v minulém roce na krajských úrovních. Každý krajský koordinátor má přehled o organizacích ve svém regionu, má možnost takové setkání zorganizovat, má na to prostory atd. Pokud se podíváme do zahraničí a vezmeme jako příklad Maďarsko, jsou tam už v tomto ohledu mnohem dále. Mají svou samosprávu, která je sice předmětem kritiky, jedná se údajně o asimilaci, ale stát ji podporuje. Proč se nepokusit o něco podobného v ČR. Prvním krokem by ale mělo být sjednocení. Jak to funguje v Maďarsku, si zatím u nás nedovedu představit. Musíme postupovat krok za krokem. Na druhé straně se také každá jednotlivá organizace musí vzdělávat, musí získávat informace, pokud je totiž nemá, tak se propadá. Je důležité učit se získávat finanční prostředky, psát projekty a hlavně pracovat s lidmi. Nezbytné je naučit se komunikovat se zástupci měst, s politiky. Voleným zástupcům na radnicích by mělo záležet na tom, že mají ve městě schopnou romskou organizaci, která jim pomůže řešit problémy se sociálně slabými občany, mezi nimiž rozhodně nefigurují pouze Romové.

Výsledkem dosavadní nejednotnosti romské reprezentace a neochoty ostatních politických stran je například i to, že Romové nemají žádného zástupce v parlamentu. Vidíte nějakou cestu, jak dostat Romy do vysoké politiky nebo alespoň do krajských zastupitelstev?

Romové se musejí začít znovu politicky angažovat a získat podíl na moci. A to na všech stupních, na komunální, krajské i parlamentní úrovni. A proč by to neměly začít právě romské neziskové organizace, protože už dnes jsou mnohé vnímány jako partneři pro jednání a v jejich vedení jsou mnohé osobnosti, ▶

► vesměs podnikatelé, které se starosty už dnes komunikují. Je třeba, aby se nezaměřovali jen na volný čas či kulturu, ale aby přemýšleli, jak se zapojit do spulurozhodování ve vedení měst a obcí. Znamená to chodit k volbám, kandidovat ve volbách a získat podíl na moci na všech úrovních. V současnosti je ve všech čtrnácti krajích pouze jeden romský zastupitel, a to v Pardubickém kraji. Je to zoufale málo. V listopadu 2004 proběhla krajské volby a já doufám, že budeme u nás ve Středočeském kraji mít úspěšného kandidáta a v krajském zastupitelstvu poprvé v historii zasedne Rom. Chceme rozjet kampaň a snažit se, aby byl zvolen.

Prozradíte, kdo tím kandidátem bude?

Ano. Bude to pan Milan Horvát, který je již zkušeným regionálním politikem, nyní zastává funkci zastupitele v Lysé nad Labem. Měl by kandidovat na kandidátce ODS.

Dáváte nějakou šanci straně založené na národnostním principu, jako je například Romská občanská iniciativa?

Myslím, že zakládání strany na národnostním principu v nynějším volebním systému nemá význam. Zastával jsem názor, že by nějaká romská strana mohla být úspěšná, ale při limitu pro vstup do sněmovny ve výši pěti procent nemá taková strana šanci. Pokud by se snížila vstupní hranice z pěti třeba na tři procenta, tak snad ano. Pokud ale vezmu příklad ROI, tak ta absolutně zklamala. A neznám člověka, který by ji dokázal vzkřísit. Spíš bychom měli vychovávat jednotlivé politiky a nabízet je stávajícím parlamentním stranám nebo aktivně pracovat v politické straně podle svého ideového zaměření. Otázkou je, zda současné parlamentní strany o ně budou stát. Například takový Karel Holomek by byl ideální senátor. Je to velká osobnost romského hnutí, ale nikdo není schopen vyjednat a prosadit, aby tento člověk reprezentoval svůj kraj v horní komoře parlamentu. Je potřeba vytvořit tým lidí, mohli by to být právě lidé z vedení romského neziskového sektoru, kteří by komunikovali s parlamentními stranami, ministry, premiérem atd. Další úkol pro romské organizace

je motivovat romskou veřejnost, aby chodila k volbám. Musíme si svého hlasu vážit a vědět, komu ho dát. Terénní sociální práce a kulturní a sportovní aktivity jsou důležité, ale není to totéž, co politika. Politické strany, především ty parlamentní, si musejí uvědomit, že Romové žijící v ČR chtějí také spulurozhodovat o různých záležitostech veřejného života. Tady se musím opět vrátit k Maďarsku, kde mají v parlamentě dokonce čtyři své zástupce. Ale i v bulharském parlamentě jsou dva romští poslanci

Politické strany, především ty parlamentní, si musejí uvědomit, že Romové žijící v ČR chtějí také spulurozhodovat o různých záležitostech veřejného života

a rumunský prezident má romského poradce. Od Romů v těchto zemích bychom se měli učit.

A co vy a politika? Nechtěli byste to zkusit?

V tuto chvíli ještě ne. Začal jsem sice studovat politologii, takže neříkám, že někdy v budoucnu třeba... Ačkoli moje práce je vlastně také trochu politika, ale samozřejmě velká politika je už o něčem jiném. Člověk na to musí být připravený. Musím se naučit ještě spoustu věcí. Nyní je potřeba dát šanci lidem, kteří už pracují v komunální politice a vědí, jak to funguje.

Co si myslíte o výměně politické reprezentace, o změně lídrů?

Je přirozené, že se v každém

hnutí nebo straně mění lidé, jde o naprosto normální proces, že přijdou noví lidé, nové tváře. Každý si musí vydobýt svou pozici. Nikoli jménem, ale činy.

Česká republika vstoupí 1. 5. 2004 do Evropské unie. Co to podle vás bude znamenat pro Romy?

Je dobře, že Česká republika vstupuje do EU, i když existují obavy, že se naše země rozpustí v EU jako kostka cukru nebo že přijde o svou národní identitu. Ale je přece lepší být aktivním

být, a to znovu opakuji, získání podílu na moci.

Existuje šance, že by Romové mohli být zastoupeni v Evropském parlamentě?

Pro nejbližší období to vypadá, že Romové v Evropském parlamentě mít zastoupení nebudou, protože například maďarští romští poslanci do Bruselu nebudou kandidují, což je podle mě velká chyba. Jedná se o možnost vytvoření Evropského romského fóra. Ale nerad bych, aby to vyplynulo do ztracena, aby to byla pouze nějaká „žvanírna“. Výstupy z tohoto fóra by měly být závazné pro Evropskou komisi i parlament. Ten orgán musí mít nějaký mandát.

Jak daleko postoupilo vyjednávání o tomto fóru?

Zatím není dáno, jaké bude mít pravomoci, ale už to, že se zástupci scházejí, je velké plus.

Máte nějaký životní cíl či sen? Čeho byste chtěl dosáhnout?

Jsem moc rád, že dobře funguje moje rodina a mé děti mi dělají radost, že jsem samostatný a nezávislý, nemusím se nikoho o nic doptávat. Armáda mě naučila zodpovědnosti, věděl jsem, že pokud něco nesplním, vymstí se mi to. Spolehlám se sám na sebe. Mým cílem, pokud budu živ a zdrav, je naučit se anglicky, protože bez toho se neobejdou při získávání informací. A pak bych chtěl, aby romské organizace dokázaly vyjít s úředníky a aby se co nejdříve podařilo vytvořit dobrou a efektivní strukturu romského neziskového sektoru v ČR. ■

AK CIKNO CHCE, VŠETKO DOKÁŽE

Ak je životným snom človeka šťastie jeho potomkov, trvá aj niekoľko generácií, kým sa stane skutočnosťou. Niektoré pokolenia aj napriek preberaniu štafety odkazu o šťastí, po ktorom túžili ich predkovia, do cieľa nedobehnú. **RÓBERT DEMETER** z Humenného, prezývaný Cikno, je obyčajný 14ročný rómsky chlapec. Pochádza z chudobnej rodiny, kde mu však nechýba láska.

Autor **Mária Hušová**
spolupracovnice RPA na Slovensku
Foto **Romano nevo'il**

Spolu s ňou žije na ubytovni s takmer 99 % rómskych rodín. Tá Róbertova býva v byte, ktorý by mnohým nestačil ani ako detská izbička. Komu by napadlo, že práve tento tichý chlapec malej a chudej postavy sa v novembri 2003 stal majstrom Slovenska v boxe v kategórii základných škôl vo váhe do 38 kg. Trénuje už od jedenástich rokov. Nikto ho k tomu nevedol. Jednoducho sa chcel realizovať. A aj keď sa túžil stať futbalistom, osud a náhoda zariadili, že dnes je na najlepšej ceste stať sa úspešným boxérom, ktorý nechce boxovať iba na Slovensku. Jaroslav Macko, tréner mladého a nádejného rómskeho boxera hovorí: „Počas svojej trénerskej praxe som sa ešte nestretol s tým, aby majstrovstva žiakov v boxe vyhral Róm. Trénoval som viacerých rómskych chlapcov, no po krátkom čase to vzdali. Taký talent, akým je Róbert, som medzi Rómami nemal. Ale ani medzi nerómami sa takýto talent nevidí často. Ak vydrží, bude z neho dobrý športovec.“

Do basy som sa však dostal kvôli krádeži železa. Deti pýtali jesť a peňazí nebolo. Chcel by som vrátiť minulosť späť štrnástich rokov. Ale tú časť, kedy som mal prácu. Toto dnes život nie je.“ Jeho radosť, ako hovorí, by bola ešte o mnoho väčšia, ak by jeho syn dosiahol lepšie vzdelanie. Navštevuje totiž špeciálnu základnú školu. „Je to aj mojou vinou. Podpísal som mu prestup už v prvom ročníku na základnej škole. Videl som, že Róbertovi chýba intenzívnejšia pozornosť učiteľky, a ja som chcel, aby ho niečo naučili. Aby z neho niečo bolo. Viem, že to nebolo dobré rozhodnutie,“ hodnotí dnes situáciu. Napriek tomu verí, že jeho syn toho ešte veľa dokáže. K úspechu ho privedie len dobrý tréner a toho už podľa neho Róbert má. Dokonca ich vzťah vraj prerástol do takého priateľstva, že tréner ho na tréningy mimo mesto a zápasy vyzdvihuje priamo doma. Róbert má sen a za tým ide. Box však nepoužíva ako prostriedok sily medzi chlapcami. Boxuje iba v klube a na zápasoch. Chlapci z ubytovne by chceli byť tiež majstrami v boxe. Teraz sú motivovaní jeho víťazstvom. „Nikdy som nerozmýšľal nad tým, prečo som práve ja Róm. Vždy som si veril, lebo ma nikto neponižoval. Od mala som chcel hrať futbal, ale mi nešiel. Rozhodol som sa pre box. Chlapci z ubytovne ma povzbudzujú a hovoria, že som dobrý. Na tréningy chodím pravidelne. S chalanmi z klubu vychádzam veľmi dobre. Povzbudzujú ma a dodávajú mi odvalu,“ rozpráva Róbert. Okrem boxu je pevne rozhodnutý vyučiť sa za murára. Na ceste za úspechmi v boxe mu okrem podpory kamarátov, trénera a rodičov pomáha aj presvedčenie, že ak človek chce, jednoducho všetko dokáže. Rovnako verí, tak ako aj jeho otec, že na svete je kopa dobrých ľudí, ktorí, ak sa k nim správate dobre, sú k vám dobrí aj oni. ■

Veľká chvíľa na stupni víťazov

S trénerom a kamarátmi z klubu

Policejní brutalita v sofijské čtvrti

Sofie – Sofijští policisté 4. 1. při pronásledování skupiny Romů, kteří káceli strom v nedalekém lese, fyzicky napadli Roma, kterého se ptali, zda neviděl podezřelého utíkat kolem. Když odpověděl, že nikoho neviděl, pustili na něj policejního psa. Poté nasadili muži pouta a ohrožovali ho služební zbraní. Celé události přihlížely děti napadeného. Když začaly křičet, policisté odvedli spoutaného muže do lesa. Pak zaslechli křik dětí sousedů z okolí a přispěchali mu na pomoc. Policisté muže nakonec propustili. Pár dní poté 20. 1. v šest hodin ráno však přijelo do čtvrti několik policejních aut.

Z domů okamžitě utekla většina místních obyvatel. Policisté vrazili do několika bytů a zatkli dvacet Romů, které odvezli na policejní stanici k výslechu. Když se

tito muži vrátili do svých domovů, našli jen rozbité dveře, nábytek i spotřebiče. V jednom domě navíc našli starší ženu, která byla fyzicky napadena. „Obyvatelé se rozhodli řešit situaci právní cestou. Došlo k porušení základních lidských práv, policejní brutalitě, zneužití pravomoci a ke zničení soukromého majetku,“ řekl Romano vůdčí ředitel TV Roma ve Vidinu Petar Stefanov. O případ se začali zajímat organizace podporující lidská práva jako bulharský Helsinský výbor a nadace Romske štesti.

Stanislava Ondová

ILUSTRACNÍ FOTO: JANA STACHOVÁ

V Rotterdamu se promítaly romské filmy

Rotterdam – Jeden z největších filmových festivalů v Evropě s mezinárodním obsazením International Film Festival Rotterdam, jehož již 33. ročník probíhal od 21. do 31. ledna, nabízel i filmy s romskou tematikou. Poprvé v dějinách této prestižní akce bylo zařazeno mezi více než šest set snímků z celého světa i jedenadvacet děl, jejichž autory nebo protagonisty byli Romové. Měla jsem příležitost se na pozvání pořadatelů tohoto festivalu účastnit. Promítal se zde totiž časosběrný hodinový dokument režisérky Heleny Třeštkové, mapující pět let mého života. Česká televize jej několikrát uvedla v rámci cyklu Ženy na přelomu tisíciletí. V nizozemské kulturní i filmové metropoli jsem

vždy po projekci diskutovala s návštěvníky, což bylo zajímavé, a myslím, že užitečné pro obě strany. V těch více než dvou desítkách filmů kralovaly dokumenty, k nejzajímavějším patřil snímek srbského režiséra Zelimira Zilnika Kenedi se vrací domů (Kenedi goes back home), v českém překladu Kenedi se vrací domů. Osmasedmdesátiminutový snímek z roku 2003 zachycuje osudy lidí z bývalé Jugoslávie, které po deseti letech strávených v zahraničí, kde žádali o azyl, posílají zpět domů do Srbska a Černé Hory. Režisér předkládá divákovi drsnou realitu, která ukazuje proceduru transportu těchto neúspěšných romských žadatelů o azyl na letiště

a dál do jejich vlastí. Situace je o to dramatičtější, že děti mnohých rodin se narodily již v zemích EU, druhým jazykem hovoří lépe než mateřským, a ačkoli jejich angličtina je brilantnější než mnohého vysokoškolského profesora v Srbsku, ony končí posléze vrací kuci (Kenedi goes back home), v domácích speciálních školách. Zilnik se romskému tématu nikdy dosud nevěnoval, specializuje se na sociální dokument a koneckonců i ve zdařilém Kenedi se vrací kuci zmiňuje romský původ jen proto, aby odhalil, že v případě těchto lidí byl skutečně důvodem k diskriminaci zacházení. Podrobněji se o rotterdamském filmovém festivalu dočtete v příštím čísle Romano vodi.

Jarmila Balážová

Slovenský antidiskriminační zákon stále v jednání

Vicepremiér Pál Csáky a ministr spravdnosti Daniel Lipšice

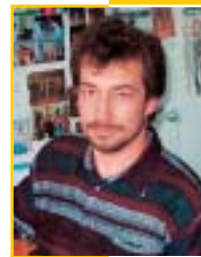
Bratislava – 16. ledna se v Bratislavě konalo setkání vicepremiéra Pála Csákyho a ministra spravdnosti Daniela Lipšice, které přineslo své ovoce. Politici se dohodli, že do tří týdnů předloží společný návrh tolik diskutovaného antidiskriminačního zákona. Podle ministra Lipšice byl dosavadní návrh naprosto absurdní a Csákymu se jej doposud nepodařilo předložit v takové podobě, která by uspokojovala ostatní politiky. Vicepremiér prosazuje návrh komplexního zákona, který však považují jeho kolegové za nekvalitní a problematický ve vztahu k Ústavě SR. Podle něj je však antidiskriminační zákon na Slovensku nutný. K jeho přijetí Slovensko zavazuje 12. dodatek Evropské konvence pro lidská práva, který striktně zakazuje jakoukoli diskriminaci vzhledem k rase či etniku. Pokud Slovensko nepřijme tento zákon do konce dubna 2004, mohlo by se stát, že případné diskriminační spory bude místo soudů SR řešit Evropský soudní dvůr. Na Slovensku se o podobě antidiskriminačního zákona diskutuje již bezmála dva roky. Lucia Najšlová, PR konzultantka zmocněnkyně slovenské vlády pro romskou otázku Kláry Orgovánové, se pro Romano vodi vyjádřila takto: „Věříme, že se vládě podaří přijmout antidiskriminační zákon co nejdříve. V případě, že vláda schválí kvalitní verzi tohoto zákona, předpokládáme, že bude mít pro Romy velký přínos.“

Po uzávěrce: Vláda 10.12. antidiskriminační zákon nakonec schválila. Ministři se přiklonili k Csákyho verzi. **Stanislava Ondová**

Zlepšia školení policisti situáciu Rómov

Predmetom kritiky rómskych aktivistov na Slovensku sa po novom roku stal pripravovaný zákon o špeciálnom policistovi pre prácu s Rómami. Obávajú sa návratu praktík z obdobia komunistickej totality či fašizmu, keď Rómovia boli špeciálne sledovaná skupina občanov. V stálej kritike všetkých vládnych krokov v rómskej problematike vidia mnohí aktivisti možnosť vlastného zviditeľnenia.

Čo sledovali tvorcovia zákona? Zákon sa nijako nedotkne takzvaných plne integrovaných Rómov, ktorí žijú ako bežní občania. Je určený pre terra inkognita – neznáme územie izolovaných komunit a osád. Nejde o novú myšlienku, autori získali inšpiráciu zo zahraničia. V USA sú v policajných službách špeciálne odbory pre prácu s Portorikáncami, Afroameričanmi, v Nemecku s Turkami. Víťané je zamestnanie príslušníkov týchto menších v policajných zboroch. V slovenskom prípade pôjde iba o špeciálny kurz pre policistov v oblasti rómskej histórie, jazyka a multikulturalizmu. Podľa podpredsedu vlády Pála Csákyho nie je zákon namierený proti rómskej komunite, ale má Rómom slúžiť. Je však takýto zákon riešením neduhov, o ktorých sa už otvorene hovorí? Úpadok ekonomiky priniesol nezamestnanosť početnej rómskej komunite, ktorá postupne stratila svoje byty a presťahovala sa do osád, ktorých je v súčasnosti už vyše 600. V osadách síce neplatíte nájom ani inkaso, ale nepríde tam učiteľ, lekár ani policista. Obyvatelia sú odkázaní na sociálne dávky, a preto sú nútení občas si požičať. Na 100percentný úrok mesačne. Brutalita rómskych úžerníkov nepozná medze, kde niet žalobcov a svedkov, tam niet ani sudcov. Ľudia sužovaní biedou a úžerou si jedlo, drevo na kúrenie a ostatné základné životné potreby uspokojujú nelegálne. Niet čo stratiť – väzenie je oveľa lepšie ako život v osade. Medializáciou takéhoto konania sa proti rómskej menšine ako celku zdvíha nenávisťná vlna majority. Vzťah Róm – policista sa stal symbolom nepriateľstva. Rómovia z osád často oprávnené nedôveryjú polícii a majú nízku alebo žiadnu úroveň právneho vedomia. Policista je pre nich nepriateľ, ktorý ich bije za drobné krádeže na poliach, ktorý je podplatiteľný úžerníkom. Pre policistu je zasa každý Róm z osady iba súčasný alebo budúci páchatel trestných činov. Skončiť s biedou osád by dokázala iba socializácia spoločenského systému, vytvorenie pracovných príležitostí, možností zárobku, a tým aj znesiteľných životných podmienok. Nie iba maximalizácia ziskov a minimalizácia strátovosti protokapitalistického systému, ktorý bol v móde v čase svetových hospodárskych kríz v predvojnovom období. Na to však nemáme... Záplatou na roztrhaný kabát, záplatou z nutnosti a núdze je špecializácia policistov. Zatiaľ je predčasné ju kritizovať. Uvidíme, či do osád príde policista a s ním i zákon, ktorý nielen zakazuje, ale aj dáva práva.

Ing. Peter Marko
externí redaktor
Romano nevo lil (SR)

eksterno redaktoris
khatar o Romano
nevo lil (SR)

Savi ela le romengeri situacija, te o policisti avena avrisikhade?

Oromane aktivisti pre Slovensko thode pal o nevo berš bari kritika pre nevo zakonos, savo adoj kisitinen. Džal pal o špecialne romane policisti pre bufi le Romanca. O aktivisti daran, te na el avka sar varekana, sar has e totalita abo o fašizmos. Akor has o Roma andre špecialno grupa, pal savi denas o Gadže pozoris. Kajča o romane aktivisti thoven but kritiki pre savoro, so kerel o rajipen. But lendar pen kore ča kamen te sikhavel.

So kamenas o manuša, so kerde o zakonos? O zakonos nane vaš o Roma, save hine integrimen the dživen sar o aver manuša. Hino predal terra inkognita – thana save ňiko na prindžarel. Predal o komuniti the osadi, save dživen andre izolacija. Kada nane neva idea (godji), o autora dikhle, sar oda hin andro aver štiati. Ke Amarika hin la policija špecialne odbori vaš e bufi le Portorikanenca, Afroameričanenca, andre Němciko le Turkenca. Pre kajsi bufi e policija rado lel le manušen khatar o minoriti. Pre Slovensko džala pal o špecialno kurzos vaš o policisti. Sikhľona pal e romaŋi historia, romaŋi čhib the pal e multikultura. O Páll Csáky phenel, hoj o zakonos na džal mujal o Roma, ale hino kerdo predal lende. Či kajso zakonos džanela vareso te kerel la bara bidaha, andre savi o Roma pre Slovensko peren, ňiko našfi phenel. E ekonomika nane igen lači, but Roma našade e bufi. Vaš oda našfi poŋinenas o khera the gejle te bešel pale andro osadi. Pre Slovensko hin akana buter sar 600 osadi. Na poŋinen adoj vaš o kher aŋi o inkaso, ale o učitelis adoj na phirel, o doktoris aŋi o policistas. O manuša užaren pre socialne „davki“ u sar len nane, ta džan the požičinen penge love. Pale den jekhvar ajci. 100 percentno urokos pro jekh čhon. O romane užera hine but brutalna. Te pre lende ňiko ňič na phenel the sako kerel, hoj ňič na dikhel, ta ňiko len ňič na kerel. O manuša, save chan bari bida, penge straden o chaben, o kašta pre jag the so lenge kempel, sar džanen the nalegalnones. Nane len so te našavel – e bertena hin mek feder sar kajso nalačo dživpen. O media pal kada but vakeren the o manuša khatar e majorita palis but rušen pro Roma. U savo hino o likeriben maškar o Roma the o policisti? Ta oda hin jekh ruš. O Roma khatar o osadi la policijake na paŋan the na džanen but pal o advokatna čačipena. Vaš o romano manuš hino o policistas nalačo, bo les ča marel, sar čorel pre maľa, manuš, so leske šaj o užerŋika poŋinen love, kaj pre lende ňič te na phenel. But policisti sar dikhen Romes khatar e osada, ta imar džanen, hoj kerda, abo kerala dareso nalačo. Agor la bidake bi šaj kerelas ča e „socializace spoločenského systému“. Te ela bufi, o manuša zarodena love the šaj dživena, sar kempel. Našfi sako ča dikhel pro bare love the pr'oda, kaj lenge ňič te na našľol. Avka sar has moda andro protokapitalisticko sistem, sar has o „světové hospodářské krize“ (lumakere ekonomicka krizi) anglal o mariben. Pr'oda amen nane love... Pro čhingerdo gerekos sivas kotor, bo sam čore. Kajso kotor hin le romengeri špecializacija pro policisti. Akana mek našfi thovas kritika. Dikha-ha, či andro osadi avela o policistas the leha tiš o zakonos, savo na ela ča mujal o Roma, ale dela len tiš o čačipena.

Andre romaŋi čhib thoda e **Eva Danišová**

Latcho drom

I Met Some Happy Gypsies

Smutná bilance českého rasového násilí

Rasové útoky namířené proti Romům, cizincům a těm, kteří se napadených zastanou, patří bohužel do kategorie činů, s nimiž si české soudnictví a leckdy ani česká policie nevedí příliš rady.

Trest záleží v podstatě na subjektivním výkladu přitěžujících či polehčujících okolností konkrétními soudci. Nejen nedávný jesenický případ je toho důkazem.

Mnohé oběti si své šrámy a psychické újmy nechají pro sebe, i proto není výčet rasově motivovaných činů zdaleka úplný.

Kontaktovali jsme MVČR a na základě jeho zprávy o extremismu jsme pro vás připravili výběr případů, z nichž mnohé zůstávají stále nedořešené, jiné byly odloženy a řada útočníků vyvázla jen s podmínečnými tresty.

Limitování prostorem nabízíme skutečně jen pár nejvýraznějších kauz, zbývající můžete nalézt na našich stránkách www.romea.cz. Záměrně jsme do tohoto výběru pro srovnání zařadili i takové, v nichž jsou pachatelé samotní Romové.

Začínáme událostí, jaké známe většinou jen z knih a filmů dokumentujících válečné zločiny. Bohužel i v české demokracii se dějí. Naskakuje z toho stejná husí kůže, jako když například čtete knihu Světlany Broz Titovy vnučky nebo příspěvky válečných zpravodajů Petry Procházkové a Jaromíra Štětiny. Otřesné je, že oběti často musejí žít s pomyšlením, že ti, kdo jim tak ublížili, vyvázli v podstatě bez trestu.

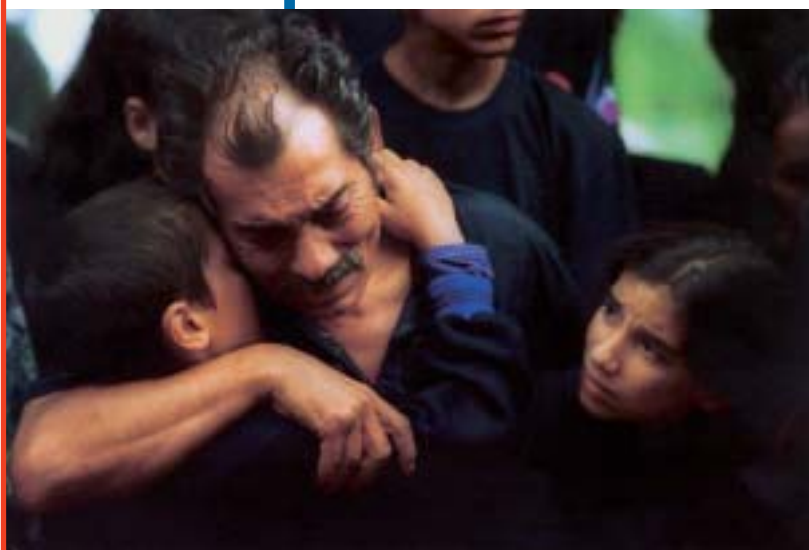
Ještě roky se probouzejí uprostřed noci a vracejí se jim hrůzné vzpomínky na okamžik jejich napadení.

5. 12. 2002

Horší než gestapo

V restauraci Zanzibar v Berouně pachatelé fyzicky napadli J. B. nar. 1964, kterého povalili na zem, zkopali jej, pak vysvlékli jeho dolní polovinu těla a do konečníku mu zasouvali různé neznámé předměty. Poté napadli i jeho přítelkyni I. Ch. nar. 1964, rovněž ji vysvlékli ve spodní části těla, polévali ji zbytky alkoholických nápojů, sypali na ni pepř a do přirození jí zastrčili nohu barové stoličky. Jeden

z pachatelů v uvedené době hajloval a hlasitě opakovaně vykřikoval nacistická hesla, přičemž stál vzpřímeně s pravicí nataženou šikmo vzhůru. 9. 12. 2002 bylo zahájeno trestní stíhání J. L. nar. 1973, který se dopustil jako spolupachatel s dalšími osobami trestných činů dle § 202/1 a 221/1 trestního zákona a samostatně trestného činu dle § 261 trestního zákona. Věc je stále v šetření.

12. 8. 2000

Čechy – ráj skinheadské turistiky

Na místní komunikaci v obci Lučina (okr. Frýdek-Místek) asi v 5:15 hodin občané Německa D. G. nar. 1981, S. K. nar. 1982, A. R. nar. 1981, T. L. nar. 1985, M. G. nar. 1982, Ch. G. nar. 1982, D. R. nar. 1982, B. K. nar. 1983, kteří se svým vzhledem hlásí k hnutí skinheads, napadli P. H. nar. 1965. Jeden z nich se nejprve poškozenému vymočil na záda, poté jej povalili na zem, bili po těle gumovými obuškami a kopali, nadávali mu německy „Tschechische Schweine“ (česká svině). Poškozenému způsobili zranění po celém těle spočívající v krvavých podlitinách a lehký otřes mozku, což si vyžádalo jednorázové lékařské ošetření. Tříž němečtí mladíci 14. 8. 2000 na místní komunikaci vedou-

cí od hráze Žermanické přehrady do centra obce Soběšovice bezdůvodně fyzicky napadli D. H. nar. 1981, povalili ho na zem a kopali do něj. Poté se triumfálně vyfotili nad ležícím tělem poškozeného a při odchodu pokřikovali „Germany Skinheads“. Způsobili poškozenému zranění, které si vyžádalo dobu léčby v délce 21 dní. 11. 8. 2000 v době od 06:00 do 06:40 hodin stejní pachatelé na terase restaurace Motoresť v obci Lučina před uklízečkou A. Z. nar. 1951 několikrát provedli fašistický pozdrav „Sieg Heil“ se vztyčením pravé ruky. Poté při odchodu z restaurace na místní komunikaci znovu několikrát tento pozdrav opakovali. Věc předána k trestnímu stíhání do SRN.

Justice neměří všem stejně

28. 7. 2002

Po prohlášení „Tady bydlej černý svině“ vnikli M. P. nar. 1982, J. O. nar. 1985 a M. K. nar. 1985 po rozbití skleněné výplně oken do bytu v ulici Čáslavská v Kutné Hoře, obývaného poškozenými E. P. nar. 1965, L. P. nar. 1983 a H. P. nar. 1955, fyzicky je napadli a nadávali jim „Zkurvení cikáni“. Poškozená H. P. byla převezena k lékařskému ošetření. Podle lékařské zprávy utrpěla pohmoždění s hematomem v oblasti levé kyčle. 29. 7. 2002 bylo zahájeno trestní stíhání M. P. a J. O. pro trestné činy dle § 198/1a, 2a 238/1, 3 trestního zákona. 30. 7. 2002 bylo zahájeno trestní stíhání M. K. pro trestné činy dle § 198/1a, 2 a 238/1, 3 trestního zákona. Věc ukončena NPO. Stav řízení před soudem: OS v Kutné Hoře 9. 12. 2002 odsoudil M. P. k trestu odnětí svobody na 1 rok se zkušební dobou na 1 rok, J. O. a M. K. na 6 měsíců se zkušební dobou na 1 rok. Rozsudek nabyl právní moci 7. 1. 2003.

7. 2. 1997

V zámeckém parku ve Zlíně romský občan V. Č. fyzicky napadl dívku jako stoupence hnutí skinheads. Několikrát ji udeřil pěstí do obličeje, a když upadla na zem, kopal do ní, čímž jí způsobil tříštivou zlomeninu kotníku levé nohy s následnou pracovní neschopností v délce nejméně 3 měsíce. 8. 2. 1997 bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin dle § 221/1, 2c trestního zákona. Později překvalifikováno na § 8/1 k § 222/1, 2b trestního zákona. 24. 4. 1997 byl podán NPO. Stav řízení před soudem: 22. 5. 1997 byla podána obžaloba. Rozsudkem ze 16. 4. 1998 byl uložen trest odnětí svobody v délce trvání 2 let podmíněně se zkušební dobou 4 roky. Rozsudek nabyl právní moci 30. 9. 1998.

Oběť útoku skinů.

14. 2. 1997

Násilí bez trestu

Na ulici Lipovské v obci Jeseník M. H. a Š. R. fyzicky napadli kvůli původu Roma Z. D., invalidního důchodce, kterému způsobili pohmoždění hlavy a oděrku pravého bérce s dobou léčení nejméně 8 dní. 23. 6. 1997 bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin dle § 9/2 k § 221/1, 2b trestního zákona. 26. 6. 1997 byl podán NPO. Stav řízení před soudem: 14. 1. 1998 byla podána obžaloba pro trestný čin dle § 221/1 a 202/1 trestního zákona (§ 221/1, 2b tr. zák. nebyl použit, neboť se nepodařilo prokázat rasový motiv). Usnesením ze 4. 2. 1998 rozhodl Okresní soud Jeseník o zastavení trestního stíhání z důvodu amnestie prezidenta republiky.

Pes jako útočná zbraň

22. 1. 1998

Kolem 22:00 hodiny J. Š. nar. 1960 dal v ulici Z. Buriana v Kopřivnici (okr. Nový Jičín) povel svému psu „Tady je černá huba, vem si ho“ a poslal ho na A. Č. nar. 1967. Když poškozená utíkala, volal za ní „Vy kurvy cikánský, já vás zabiju“, poté dal psu další povel „Sedni a hlídej ty kurvy cikánský“. Tímto jednáním bránil v průchodu dalším osobám romského původu, zatímco na ně volal „Všichni cikáni patří do plynu, stejně vás jednou zabiju“ apod. Vedeno na OÚV Nový Jičín pro trestné činy dle § 196/2, 198/1a a 231/1 trestního zákona. Věc ukončena NPO.

14. 2. 1997

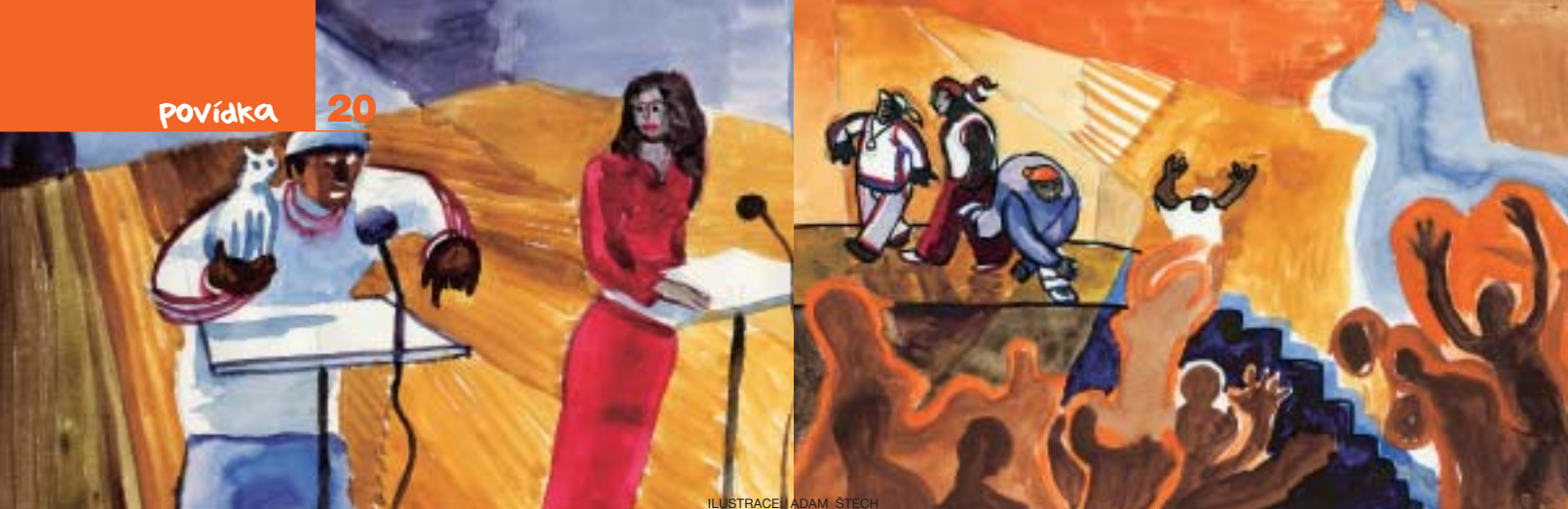
Rasismus ve školních lavicích

Na počátku roku 1998 K. P. nar. 1982, příslušnice hnutí skinheads, opakovaně slovně a písemně před ostatními žáky Zvláštní školy v ulici Mostní ve Zlíně napadala M. K., protože je Rom. Používala výrazy „Černá huba, cikáni do plynu, cikáni raus, zdechni, ty špíno“ apod. Před spolužáky hajlovala a kreslila do sešitů a na tabuli hákové kříže. Kvalifikováno jako trestný čin hanobení národa, rasy a přesvědčení dle § 98/1a trestního zákona a podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod občanů dle § 261 trestního zákona. Stav řízení před soudem: Rozsudkem Okresního soudu Zlín z 1. 10. 1998 byla odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání 3

měsíců s podmíněným odkladem na 1 rok. Rozsudek nabyl právní moci

6. 3. 1998 ve 12:30 hodin byl na vchodových dveřích Základní školy v ulici Šrámkově v Opavě nalezen jeden výtisk letáku s rasovým podtextem. Leták je adresován „bílým Čechům“, neznámý pachatel v něm vyzývá k nesnášenlivosti proti „černé špí-“
ně“, je psán švabachem a jeho text je totožný s textem letáků nalezených 2. 3. 1998 v Karvině, vyjma podpisu. Případ je šetřen na OOP Vávrovice dle § 158/3 trestního řádu. Pachatelé: R. B. nar. 1981, P. V. nar. 1982, M. S. nar. 1980. Kvalifikováno dle § 260/1, 2a trestního zákona. Zastaveno dle § 172/1c trestního řádu.

1. 10. 1998

ILUSTRACE ADAM ŠTECH

I v tomto roce se budete setkávat s redakcí mladých, talentovaných, skvostných, jedinečných a reportážíchtivých novinářů. Maruš Kudeřáková, Rona Chalejová, Zbyšek Rezavý a Vušta Hlavička – kvarteto ukvapených a leckdy lehce popletených reportérů bude tentokrát parodovat a glosovat významné události. Doufáme, že vás ty naše neškodné fikce aspoň trochu pobaví.

Toužebně očekávané vyhlásování nejlepších romských filmů, klipů a domácích videí Romani mačka se kvapem blížilo. Již za pět dní se z nablýskaných limuzín začnou drát všichni ti „nej“, umělecká smetánka, která jakkoli tvrdí, že jí je snobismus na hony vzdálený a nepřijemný, již nyní obtěžuje infantilními prosbami své krejčí a kadeřníky. Ani naše milá redakce Romani godži si nechtěla událost roku nechat ujít. Dokonce se minulou středu kvůli tomu strhla hádka. „Já tam prostě půjdu z titulu svého šéfredaktorského postu a basta,“ oznámila kategoricky kudrnatá Maruš. „Navíc už mám hotové šaty a do vlasů si symbolicky zašpendlím kočičí uši. Máme ale jen 2 vstupenky. Kdo půjde se mnou, chlapci?“ otázala se. Rona, kterou její nadřízená dost okatě přehlédla, neslyšně zaklela. Vušta a Zbyšek se chvíli prali, a pak rozhodla páka. „Ha, dikhes, dikhes, me dža-va, já jdu, vyhrál jsem,“ skákal radostí hudebník proslulý svými melodiemi. A pak už jen řinčely telefony, Maruš odbíhala stále častěji do blízkých i vzdálenějších butiků a chudák Vušta se posiloval čirým lihovým nápojem, aby ve zdraví přežil záplavy motýlků a kravat, kterými se dlouhovlasá fintilka snažila barevně sladit jeho a své oblečení. A pak už je dělilo od ceremoniálu Romani mačka, který mělo živě přenášet hned několik televizních kanálů, jen pár desítek minut. Najednou se i Vuštovi tajil dech. Jeho nagelovaný nový sestřih z havraní čupřiny volal do světa: „Mě tedy rozhodně nepřehlédnete!“ Maruš byla ve svých černočervených šatích, střežičkách a rukavičkách skutečně k zulíbání. A ty uši ve vlasech! Navíc rafinovaně klopila oči a stále si až příliš okatě tiskla rudými kamínky posetý kapesníček před své pečlivě namalované rty. Sál nenechával svou pompézní výzdobou nikoho na pochybách.

Romani mačka přitáhla mnoho sponzorů, přední řady zasedli se svými drahými polovičkami nejvýznamnější producenti a režiséři nominovaných snímků. „Lačho dives, Romale, o baro festivalos Romano mačka hin adaj,“ zařval do mikrofonu Láci Demeter, moderátor slavnostního večera. Minulý rok si nechal na hlavě vyrobit Eiffelovu věž, letos kadeřníci stvořili opět mistrovský kousek – Brusel i s jeho evropskými budovami a nezbytnými špinavými zákoutími. Láci tak chtěl symbolizovat blížící se vstup naší země mezi evropskou elitu. A již se začaly promítat ukázky prvních snímků. Zdálo se, že v první kategorii vyhraje někdo ze Severočechů. Jejich dokumenty skutečně poněkud netradičně pojaly a vykreslily stěhování sociálně slabších občanů z nájemních bytů na ulici. V podstatě děkovaly starostům inkriminovaných obcí, že poskytly romským astmatikům více pohybu na čerstvém vzduchu. Láci pozval na pódium prezidenta Romské filmové unie Emila Puku. Sál nadšeně zajásal a Vušta se neubrnil pošklebků: „Ó, Deloro, čo zošialeli! Maru, podívej na tu exhibici zlatých řetízků a náramků, támhleten rejža má navíc písmena šíleného návrháře Moháče vyšitý až někam ke kotníkům!“ – „Máš pravdu, ale neruš, chci vědět, jestli sošku té mačky vyhraje Gejza Fedák, pitomec, který si občas kameru plete se svojí manželkou,“ špitla Maruš. „A vítězným snímkem v kategorii Aktuální dokument se stává film Cikáni do lesa režiséra Fedáka ze Slaného. Připomeňme, že zachytil netradičním, unikátně optimistickým pohledem situaci v ubytovně zvané Mexiko,“ přečetl z listětku ještě před chvílí schovaného v zapečetěné obálce prezident Emil Puka. Sálem se ozval pískot, pak trapné ticho a nakonec křečovitý potlesk. Fedák ale hbitě vyskočil na pódium, upravil si pečlivě zastiženou bradku a neodpustil si třiminutové děkování končící slzami

a tklivým vzkazem rodičům, jak je vděčný, že jej před třiačtyřiceti lety počali v lesíku u vody v rodném Plaveckém Čtvrtku. Maruš se chytla hystericky za srdce: „Vušto, asi dostanu infarkt, to snad není možný, taková míra nevkusů, co ty kritiky na tomhle kýči nadchlo!“ Vušta chtěl vzteky chvějící se dívku uklidnit, a tak jí nenápadně podstrčil elegantní koženou placatci, kam předtím přelil tequilu s džusem. Pak přišlo vyhlásování další kategorie, tentokrát filmů hraných. Aladár na Západě, Libry a Jak jsem našel práci. Snímky, mezi nimiž se má rozhodnout už za pár vteřin. Atmosféra zhoustla. „Aladár na Západě, jóóó!“ zakřičel jako smyslů zbavený a již značně se potíci Láci. Režisér vítězného dílka byl totiž jeho krstný otec, kirvo, co na tom, že jen o tři roky starší. Kirvo je kirvol Tentokrát se rozčilil Vušta: „Jakto, jaktože vyhrál Aladár na Západě, takle debilní parodie emigrace v duchu westernů!“ Jasným favoritem byl přece tříhodinový film Jak jsem našel práci, hluboká sociologická sonda mladé avantgardní filmařky Eržiky Bázci, jejíž zjev a zvyklosti byly také dosti avantgardní. Koneckonců Vušta o tom věděl své. „Klídek, Vušto, snad nám vyjde tip alespoň v kategorii Videoklip roku,“ chroptěla Maruš, ládujíc do sebe prášky na uklidnění. Oběma novinářům šlo totiž o hodně. Na vítěze v jednotlivých kategoriích vsadili své roční platy. Kdyby vyšel aspoň poslední, budou si konečně moci koupit své vlastní bytčky, ale pokud to projedou i v poslední kategorii, skončí jako ti Romáci z ubytovny Mexiko. A možná i je prominentní režisér Fedák zachytí ve svém hledáčku. Na dřevěná prkna, co znemají svět, vyskočila náhle populární grupa raperů Čisto mel. „A máme to tady, devla, devla,“ zarecitovali do hudby. „Kdo dostane mačku domů? Skupina Bále, Marlas nebo Puro sal?“ zaznělo sborově. „Puro sal, Puro sal, brněňští Puro sal,“ zarapovali nahlas Vušta s Maruš. Všichni se na ně zděšeně podívali: „Kdo to je, proč tady ruší moderátora a hlavně naši filmovou slávu?“ Dav schopný za chvíli oba narušitele málem ukamenovat uklidnil až moderátor Láci. Pohotově prohodil: „To nic, to jsou námi placení komparsisté. Ale teď vítězný videoklip. Zatajte dech, vyhráli totiž Bále a videoklip natočený ve vepřině, který apeluje na společnost, aby přestala jíst vepřové.“ – „Bále, Bále, Bále!“ neslo se sálem. Maruš už jen pocítila, jak na ní padá šokem zasažený Vušta. I ona omdlela. Právě prohráli roční plat. Že na tu filmovou slávu vůbec ležli a sázeli. To bude ostuda, ta ostuda!

Jarmila Balážová

Autor **František Kroščen**

Pracuji v Praze jako streetworker. Romským uživatelům drog se snažím pomáhat již čtvrtým rokem. Mám spoustu klientů, s nimiž trávím většinu svého času. Příběhy některých z nich jsou neuvěřitelné, leč pravdivé. A dnes vám chci jeden vyprávět. Před dvěma lety jsme já a můj kolega na jedné známé periférii drogové scény potkali Feryho. Když jsme mu vyměnili materiál, začal mluvit o svých zdravotních problémech: „Byl jsem u doktora. Mám totálně v hajzlu játra. Jsem z toho na dně. Jestli prý nepřestanu tláčit svoje tělo ze skály, tak tu za chvíli nebudu. Ale není to lehký přestat brát! Není to sranda, když víš, že přijde absták, a ty máš jen tak čekat, až se dostaví. Beru už od sedmi let a teď je mi třicadvacet, tak si to představ. Pět let toluen (pozn. red.: těkavá látka), pak asi dva roky perník (p. r.: stimulant) a teď střídám eska s herákem (p. r.: opiáty). Už několikrát jsem zkoušel přestat, ale není to, jak si člověk představuje. Byl jsem dokonce i na detoxu (p. r.: detoxifikace těla). More, než tam jít znova, tak se radši... Jo, párkrát jsem to vydržel dva tři týdny, ale potom se to nedá. Jsem pořád mezi smačkama, jiný kamarády nemám, a proto jsem vždycky začal znova a znova.“ Zeptali jsme se ho, jak to zvládá jeho rodina. „U nás v rodině bere ještě starší ségra, a to mě šťve. Máma se pořád opakuje, že je to satanství, ale já jí chápu. Jednou jsme se se ségrou šli na mámino přání léčit. Když se nás doktor zeptal, jestli je to i naše přání, podívali jsme se oba na mamču a bylo nám jasné, že to děláme především kvůli ní. Samozřejmě jsme to dělali taky pro sebe, ale pak z toho nějak sešlo. Nevydrželi jsme ani týden. Bylo nám po osmnáctce, tak jsme podepsali revers,“ svěřil se nám. Mého kolegu zajímal důvod, proč to nevydrželi. „Myslel jsem, že když se půjdu léčit, dostanu taky nějaký léky. A taky jsem

nebyl zvyklý na jídla, která jsem nikdy nejedl, jako například jogurty. Je ale fakt, že jsem si za těch pět dní odpočal. Když jsme řekli mámě, jaká jídla jsme tam jedli, tak navařila goja, pišoty... Vždyť víš, co nám, Roma, chutná. Jen na to pomyslím, hned dostanu chuť,“ vzpomínal. A tak jsme tam seděli a klábosili. A já během té hodinky pochopil, že to není tak, jak říká mnoho lidí, že si za to můžou sami. Je spousta důvodů, proč podlehnout drogám. Je však důležité najít cestu ven dřív, než člověka sebere policie za „čorky“ nejružnějšího druhu nebo bude ležet „přešlehnutý“ (předávko- vaný) na ulici a v lepším případě si ho všimne někdo z kolemjdoucích. Drtivá většina lidí sdílí názor, který jsem z počátku měl i já, že to není moje věc, ať si třeba pochcípají. Ale dnes to vidím tak, že dokud si budeme myslet, že se nás to netýká, tento problém může časem pohltnout nás všechny. V úvodu jsem mluvil o Feryho zdravotních komplikacích. Nabízel jsem mu tehdy testy na hepatitidu B a C. Odpověděl mi, že hepatitidu C už má. Neměl tušení odkud, natož kdy ji dostal, ale dnes už ví, jak by se před možnou nákazou chránil. Říká, že to ví od nás streetworkerů. Mohu-li za nás streety mluvit, přináší nám to sice malé, ale přece nějaké zadostiučnění. Vraťme se ale k hepatitidě. Jistě víte, že žloutenka typu B a C se přenáší převážně krví a pohlavním stykem, je tedy jasné, že za jistých okolností se nás problém drogově závislých už týká. Můj názor se po letech práce s nimi velmi změnil. Myslím, že těm, kdo chtějí pochopit dnešní situaci těchto lidí a vidět ji jinak, než jak ji znají z médií, by možná pomohlo strávit s nimi pár dní. Na závěr mi ještě dovozte malou otázku. Jak byste pomohli svému sourozenci, rodiči, synovi či dceři vy, kdyby se jim stalo něco podobného? Věděli byste, jak a kam se obrátit? ■

FOTO: JOSEF WÜNSCH

Zařízení zaměřená na drogovou problematiku na území hlavního města Prahy – část I.

Alternativa

Čakovická 51, 190 00 Praha 9
Tel.: 286 580 735

Ambulantní oddělení Klíč

Čakovická 51, 190 00 Praha 9
Tel.: 286 580 699, 728 932 928

ANIMA – občanské sdružení pro péči o rodiny závislých

Apolinářská 4a, 128 00 Praha 2
Tel.: 224 911 364

AT poradna – Centrum pomoci závislým

Radvínovská 3, 140 00 Praha 4
Tel.: 261 262 828, 261 261 481

Argentinská 17, 170 00 Praha 7
Tel.: 220 878 094

Bieblova 6, 150 00 Praha 5
Tel.: 251 562 224

Kylická 758, 190 00 Praha 9
Tel.: 286 892 964

Palackého 5, 110 00 Praha 1
Tel.: 224 946 975

Pod Marjánkou 12, 160 00 Praha 6
Tel.: 233 351 603

Sokolská 35, 120 00 Praha 2
Tel.: 224 941 809

U Pozderek 14, 180 00 Praha 8
Tel.: 233 557 631

Centrum metadonové substituce Drop in – I

Lannova 2, 120 00 Praha 2
Tel.: 224 802 302

Centrum metadonové substituce Drop in – II

Hvězdova 2, 140 00 Praha 4
Tel.: 261 219 199, 261 219 209

Centrum následné péče Drop in

Holečkova 31, 150 00 Praha 5
Tel.: 257 326 080

Centrum pro závislé

Vilová 16, 100 00 Praha 10
Tel.: 274 812 594

Denní psychologické sanatorium Ondřejov

Nad Ondřejovem 36, 140 00 Praha 4
Tel.: 241 442 793

Denní stacionář Sananim

Janovského 26, 170 00 Praha 7
Tel.: 220 803 130, 266 711 211, 605 212 175, Fax: 266 710 489

Detoxifikační jednotka při VFN Apolinář

Apolinářská 4, 120 00 Praha
Tel.: 224 968 204

Doléžovací centrum Sananim

Novovysočanská 604/A, 190 00 Praha 9
Tel.: 284 826 844, 605 280 244, Fax: 266 315 306

Drop in

Karolíny Světlé 18, 110 00 Praha 1
Tel.: 222 221 431

Drop in

Kubelíkova 27, 130 00 Praha 3
Tel.: 296 330 911, 602 194 073

K-centrum Sananim

Osadní 2, 170 00 Praha 7
Tel.: 283 872 186

K-centrum Teen Challenge

Kodaňská 29, 101 00 Praha 10
Tel.: 271 743 607

Klinika anesteziologie a resuscitace FN Vinohrady

Škrabárova 50, 100 00 Praha 10
Tel.: 267 163 129

GIL'A, DILA, GIL'ORA ANEB PÍSNĚ, PÍSNĚ, PÍSNÍČKY

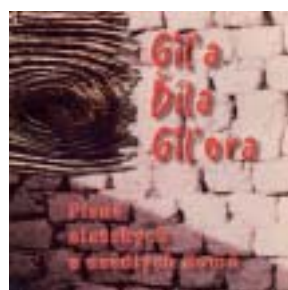

Autor **Kateřina Andršová**
Foto **Eva Davidová**

Tak zní název unikátního CD, které v roce 2002 vydalo brněnské Muzeum romské kultury. Je na něm celkem 36 písní z rozsáhlé kolekce, kterou za téměř třicet v terénu nasbírala PhDr. Eva Davidová. Nejstarší nahrávky zařazené na CD (č. 21 Odoj teje paš o paňi a č. 22 Ola čore Vlach) pocházejí z roku 1957, nejmladší pak z roku 1986. Jedná se již o třetí nosič s tradiční hudbou Romů žijících na území bývalého Československa, kterou nahrála Eva Davidová při svých etnografických cestách.

Vůbec poprvé v historii se mohla česká veřejnost seznámit s romským folklorem v roce 1974, kdy Eva Davidová připravila ve spolupráci s Dr. Jaroslavem Gelnarem k vydání dlouhohrající gramofonovou desku s názvem Romane gil'a – antologie autentického cikánského písňového folkloru. V roce 2001 vydalo nakladatelství Academia kompakt s názvem Nejstarší terénní nahrávky hudebního folkloru olašských Romů z České a Slovenské republiky. V tomto projektu se PhDr. Eva Davidová spojila s etnomuzikoložkou PhDr. Zuzanou Jurkovou. Současné album Gil'a, dila, gil'ora svou koncepcí navazuje na antologii z roku 1974. Jak sám jeho název napovídá, jsou tu zařazeny nahrávky písní olašských (vlašika Roma) a slovenských (servika Roma) Romů. Nahrávky vybrali a uspořádali PhDr. Eva Davidová a Mgr. Tomáš Šenkyřík. Rozdělili

je do tří velkých bloků: vlašika dila (písně olašských Romů), phurikane gil'a (tradiční písně slovenských Romů) a neve gil'a (nové písně slovenských Romů). Zvláště unikátní je první oddíl (track 1–13) olašských písní, které

Rok vydání:
2002

Vydavatel:
Muzeum romské kultury za podpory Ministerstva kultury ČR a The Brian Guinness Charitable Trust

Stopáž:
1:13:12

byly nahrány v rozmezí let 1962–1969. Najdete zde jak veselé taneční popěvky (čapáše), z nichž některé přejali do svého repertoáru i Romové slovenští (např. Lol'i paradičoma sas andi bar, č. 7, č. 9), tak táhlé písničky (louke dila), které se často vyznačují poetickými texty (např. píseň Somnakuni phurd keradem – Udě-

lal jsem zlatý most). Balady O prahako Wilsoňáko a Kutka teje tela páji se zpívají na stejný nápěv a na nahrávce se shodují dokonce i v tónině. Druhý oddíl (track 14–29) věnovaný hudbě Romů slovenských nahrála Eva Davidová v letech 1957–1969. Jde o tradiční čardáše (např. č. 14 Džal o paňi tele le foroha), pomalé skladby – halgató (např. č. 16 Kalo na jurava) i písničky v rytmu „estamo“ – tzv. vlašiko čardášis (č. 22 Ola čore Vlach). Písnička č. 17 Ma čumide man pro drom je přejatá od olašských Romů, je ovšem rozšířená i mezi Romy slovenskými.

Neve gil'a, tedy název třetího oddílu (track 30–36), označuje mladší vrstvu romských písní ze 60. let. Často se jedná o upravené „hity“ soudobé populární hudby podložené romským textem (např. č. 32 Sako ke raťi me avri džav). Mnohé z písní, které Eva Davidová zachytila a jež jsou součástí kulturního dědictví Romů, už dnes upadly v zapomnění. A právě prostřednictvím tohoto CD můžeme oživit minulost a zaposlouchat se do muzicírování starých Romů. Náročný posluchač jistě odpustí nahrávce zhoršenou technickou kvalitou. Byla pořízena na dnes již historický typ kotoučového magnetofonu Sonet duo přímo v terénu, v domácnostech Romů, s nimiž se Eva Davidová přátelila a kteří jí zpívali písně, které máte nyní možnost uslyšet. ■

Připravily
Jarmila Balážová,
Eva Danišová
Ilustrace
Jarmila Hannah
Čermáková

Mariko, Štefanel Ahoj, co vy tady?

Jé, Arpáde, to jsme rádi, že tě vidíme. Jak se máš?

Mariko, Štefane, servus, so adaj keren?

Jaj, Arpad, mištes, hoj tuť dikhas. Sar sal?

Dobře. Chodím do školy a pořád jezdím na koni.

To je super. My jdeme do kina. Na Pána prstenů.

Mištes. Phirav andre škola the furt phirav pro graj.

Oda lačhes. Amen džas andro kinos. Den o filmes Pán prstenů.

Na třetí díl – Návrat krále? Prý je to vynikající.

To doufáme. Určitě někdy zavolej. Měj se.

No, imar trito koter. Vičinen les Návrat krále. Phenen, kaj šukar.

Dikhaha, varekana amenge vičín, he? Servus.

FOTO: WWW.TRINY.CZ

Zveme vás

Triny

Dívčí skupina Triny se představí:

14. 3.

Praha, Abaton (17:00)

20. 5.

Praha, Akropolis

6. 6.

Řevnice, festival Blues v lese

Romský ples

28. února se v produkčním centru Kamená v Chebu uskuteční romský ples organizovaný zástupcem chebských Romů Rudolfem Puškou. V programu vystoupí mažoretky z Lačo jilo, dvě místní romské hudební skupiny a nebude chybět ani tradiční tombola s hodnotnými cenami.

Terne čhave

Na vystoupení královéhradecké kapely Terne čhave se mohou těšit táborejší posluchači **23. 3.** v místním Divadle Oskara Nedbala.

FOTO: WWW.TERNECHAVE.NET

Oláhovy Děti slunce

Le khameskere čhave – tak zní v romštině název sbírky romské prózy a veršů, kterou napsal Vlado Oláh a vydalo občanské sdružení Matice romská. „Cílem sbírky je prohloubení lásky k romskému národu a poznání romského života, který, ačkoli je materiálně chudý, je jinak velmi bohatý,“ řekl pro Romano vodi autor knihy, který napsal mimo jiné také známou básnickou sbírku Khamori luludí – slunečnice, již jako svůj debut vydal v roce 1996. „Inspiraci získávám ze svého okolí a především ze svého rodného domova Stropkova, který leží na východním Slovensku,“ prozradil nám. A jeho inspirace přináší opravdu své ovoce. Sbírkou Děti slunce dokončil nedávno a nyní se chystá na další, již třetí v pořadí, která ponese název Žhavá láska a bude pojednávat o vztahu k Bohu, ženě a zemi. Na tu si však budeme muset ještě dva roky počkat.

Soňa Kalejová

Soutěž

V minulém čísle jsme se vás ptali, jaké vánoční romské tradice znáte. Velmi zajímavou odpověď nám poslali **žáci 8. třídy VÚDM v Králíkách** pod vedením pana učitele Filipa. Za všechny jen malá ukázka z jejich dopisu: „Na Štědrý večer v některých rodinách dávali pod stůl slámu a na stůl chléb s hořčicí a hořící svíčkou uprostřed a stromek visel na provázku přímo ze stropu, prý proto, aby byli Romové blíž k nebi.“ Za svou snahu od nás získávají knihu Romský dějepis. Blahopřejeme.

Nová soutěžní otázka

Jak se jmenují redaktori časopisu Romani godži?

Jednoho vylosovaného výherce obdarujeme kompaktem Gil'a, dila, gil'ora, který do soutěže věnovalo Muzeum romské kultury v Brně. Odpovědi zasílejte do 10. 3. na adresu: Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1 e-mailem na: Romano.vodi@romea.cz nebo SMS zprávou na telefonní číslo: 777/120 261. Přejeme hodně štěstí.

Čekání na štěstí

Připravila **Soňa Kalejová**
Foto **Pavel Kubeš**

Životní pouť mnohých lidí je někdy hodně bolestivá a zdlouhavá. Někteří se již nejtěžšími okamžiky prokousali, jiní se o to teprve snaží a pevně doufají, že naleznou svůj pomyslný opěrný bod. Náš dnešní host **VLASTA BALOGOVÁ** z Chomutova se právě nalézá uprostřed takového hledání...

Dětství bez radosti

Narodila jsem se na Slovensku v jedné menší vesničce u Prešova. Ve dvanácti letech se mí rodiče odstěhovali do Čech za prací. Pamatuji si, že jsme se stěhovali z místa na místo, vše záleželo na nabídce práce. Nakonec jsme se usadili v Chomutově, kde žiji dodnes. Dětství jsem hezké neměla. Byla bída. Navíc rodiče měli mezi sebou špatné vztahy. Můj otec holdoval alkoholu, a pak obvykle přišel domů a zmlátil mámu, mě i mých šest sourozenců. Když už to bylo neúnosné, rodiče se rozvedli, ale ještě předtím se tátovi podařilo umístit mladší děti do dětského domova. Naštěstí nás ani to nerozdělilo, chodili jsme sourozence navštěvovat a v kontaktu jsme stále, ačkoli jsme již dospěli a každý žije v jiné části republiky.

Zoufání a doufání

Rozvod bohužel postihl i mě, i když jsem si stále říkala, že nechci dopadnout jako moji rodiče. Manžela jsem si vzala ve dvaceti a měli jsme spolu dvě děti. Pak v našem životě nastal zlom, manžel začal pít a mlátit mě. A tak to také skončilo. Rozvedli jsme se. Přestože jsem byla na vše sama, myslím, že se mi podařilo děti vychovat dobře a řádně. Na to jsem hodně dbala. Děti mi dodávaly sílu a energii pokračovat dál. Když jsem nevěděla kudy kam, zkoušela jsem nahlédnout i do své budoucnosti prostřednictvím kartáčky. Ale moc se netrefila, nebyla asi příliš dobrá. Přesto mě

popisekpopisek popisek
popisekpopisekpopisek
popisek kpopisekpopisek

samozřejmě stále zajímá, co bude se mnou i mou rodinou, protože od života ještě mnohé očekávám. Kdybych měla možnost vrátit čas o několik let zpět, asi bych zvolila úplně jinou životní cestu. Určitě bych se vdala za někoho jiného. Co se týče vztahů, mám na ně nejspíš

Přestože jsem byla na vše sama, myslím, že se mi podařilo děti vychovat dobře a řádně. Na to jsem hodně dbala.

smůlu. Až v poslední době se to trochu zlepšuje. My, Cikánky, máme asi utrpení zapsané v osudu. Když do něčeho jdeme, tak jsme ty držiči, kteří skoro všechno překousnou. Moje máma vždycky říkala, že každý má jednu v životě štěstí. A tak já na to své stále čekám.

Úniky k přírodě a malování

Když jsem pracovala v propagaci chomutovských železáren, měla jsem kolegu pana Atla.

Moc krásně maloval, a tak jsem to chtěla zkusit také. Tím to vlastně všechno začalo. V roce 1989 jsem se pod jeho vedením začala učit kresbě. Dnes nejraději maluji přírodu, krajiny, které se mi moc líbí. Možná je to

tím, že je ve mně zakořeněné něco z našich předků, z toho, jak cestovali, stěhovali se, z jejich vztahu k přírodě, těžko říci. Jeden obraz mi trvá asi měsíc, maluji průběžně, záleží na tom, jakou mám náladu a kolik času mi zbývá. Používám

obvykle olejové barvy a balakryl, protože rychle schne. Ráda svými obrazy lidi obdávám, jen výjimečně prodávám. Jejich prostřednictvím se dostávám do přírody, bohužel času není tolik, kolik bych si přála. Malování je má velká záliba, kterou jsem se snažila předat i své dceři. Brzy mi bude padesát, mám dvě děti a vnučku. Když je člověk starší, přeje si asi nejvíce, aby byl zdravý, ale já stále ještě doufám, že mě k tomu potká i trocha toho štěstí. ■

VZNIK MEZINÁRODNÍHO ROMSKÉHO HNUTÍ

Ačkoli se snahy o formování mezinárodního romského hnutí datují až počátkem 70. let minulého století, první pokus o jeho založení byl zaznamenán již před 2. světovou válkou.

Autor
Petr Lhotka
Muzeum romské
kultury
e-mail: dokumenta-
ce.mrk@posta.cz

První mezinárodní setkání Romů se uskutečnilo v Rumunsku, tedy v zemi s početnou romskou populací. Tento kongres se konal v říjnu 1933 v Bukurešti pod heslem: Sjedenčení evropských Cikánů (United Gypsies of Europe). Jeho delegáti si jako svůj bezprostřední úkol stanovili povzbuzení národního uvědomění Romů a boj za lidská a občanská práva.

Ve snahách o vybudování mezinárodního romského hnutí pokračovali i někteří jednotlivci s různou politickou orientací. Například Rom Helios Gomez bojující ve španělské občanské válce proti fašistům očekával od vítězství nad nimi, že se zvýší respekt majoritní společnosti k romské komunitě. S další iniciativou vystoupil polský romský „král“ Janusz Kwiek, který žádal v italských koloniích v Africe o přidělení území pro romský stát. Po skončení 2. světové války, kterou provázela mimo jiné genocida romské populace, se takové požadavky objevily naposledy. V 50. letech s myšlenkou území pro vytvoření romského státu po vzoru Izraele pod patronací OSN vystoupil lonel Rotaru z Rumunska (byl znám pod jménem Vaida Vojvod a žil ve Francii). Nový stát se měl jmenovat Romanestan.

Na počátku 70. let se k této otázce vyjádřil Ronald Lee – romský aktivista z Kanady: „Co je Romanestan? Řeknu vám to, bratři. Romanestan je naše svoboda, svoboda žít jako Romové podle

našich zákonů a naším způsobem.“ Myšlenka zřízení samostatného romského státu byla postupně opuštěna a začalo se organizovat mezinárodní romské hnutí na základě potřeby komunikace mezi jednotlivci a skupinami Romů v různých státech a také nutnosti podpořit uznání nacistické genocidy Romů a odškodnění jejich obětí.

Centrem hnutí se stala na počátku 60. let Paříž. V roce 1959 založil již zmíněný lonel Rotaru organizaci Communauté Mondiale Gitane (CMG), kterou však francouzská vláda v roce 1965 zakázala s odůvodněním, že většina jejích členů nemá francouzské občanství. Krátce po tomto zákazu byl vytvořen Comité International de Tzigane (Mezinárodní výbor Cikánů) v čele s Vanko Roudou. Výbor zorganizoval v roce 1971 světový kongres Romů, kde prakticky vznikla dnešní Mezinárodní romská unie (IRU). Toto setkání se konalo 8.–12. 4. 1971 v Chelsfieldu asi 15 km od Londýna. V jeho rámci působily čtyři komise: sociálněprávní, školská, kulturní a komise pro odškodnění obětí nacismu za 2. světové války. Přijeli delegáti z celkem 14 zemí. Z tehdejšího ČSSR se zúčastnila delegace Svazu Cikánů-Romů (Tomáš Holomek, Antonín Daniel a Ladislav Demeter). Výsledkem jednání bylo přijetí romské hymny a vlajky jako symbolů mezinárodního romského hnutí. Hymna vznikla na základě textu staré romské písně Djelem, djelem. a melodie známé mezi rumunskými Romy. Na její úpravě pracoval francouzský hudebník Jarko Jovanovich spolu s romským lékařem ze Slovenska Jánem Cibulou, který od roku 1968 žije ve Švýcarsku. Podobá nové vlajky vycházela ze symboliky užité při

Účastníci 1. světového kongresu Romů zpívají hymnu Djelem, djelem. (zleva: J. Cibula, L. Demeter, J. Jovanovich, V. Rouda, J. de Dios Ramirez, G. Puxon), Walsall, 1971
Foto: Eva Davidová

jednání kongresu v Bukurešti v roce 1933 a z vlajky používané Mezinárodním výborem Cikánů ve Francii. Původně sestávala pouze ze dvou barev – modré a zelené. Červené kolo uprostřed bylo přidáno až na londýnském jednání na návrh nedávno zesnulého W. R. Rishiho z Indie.

V závěrech jednání kulturní komise se rovněž objevil požadavek, aby majoritní populace užívala pojmenování Rom. Kromě toho se účastníci zavázali ke vzájemné komunikaci a předávání informací. Mělo být také zhodnoceno postavení Romů v jednotlivých zemích, šlo především o srovnání tzv. kapitalistických a socialistických států. Na mezinárodní úrovni měla být navázána především spolupráce s OSN, respektive s organizací UNESCO, zaměřenou na mezinárodní kulturní dědictví a vzdělávání. Na londýnském setkání byl tak položen základ ke vzniku mezinárodní romské organizace. Hymna Djelem, djelem, vlajka a datum začátku kongresu (8. 4.) později ustanovené za Mezinárodní den Romů jsou dnes považovány nejen za symboly Mezinárodní romské unie, ale romského hnutí vůbec. ■

POUŽITÁ LITERATURA

KENRICK, D.;
PUXON, G. The destiny of Europe's Gypsies. London 1972.

KENRICK, D.;
BAKEWELL, S. On the Verge: the Gypsies of England. Hertfordshire 1995.

Světový kongres a festival Romů v Londýně (Ze zprávy delegace ÚV SCR) in Romano lil. 1971. No. 3. Str. 21.

V ČESKÉ REPUBLICE

Je třeba mít vlastní styl, říká prasynovec proslulého Django Reinhardta

Autor **Kateřina Andršová**
Překlad ze sintštiny **Zbyněk Andrš**
Foto **www.lulo-reinhardt-project.de**, Přebal CD **Ab i reisa**

Vaše dětství je spojeno s rodinným kočovným cirkusem. Můžete nám o něm vyprávět?

Můžu říci, že jsem měl krásné dětství. Jezdili jsme z města do města, nebyli jsme vázáni na jedno místo. Moje dětství – to byla svoboda.

Jak vypadala tehdy cirkusová produkce?

Cirkusy nebyly tak profesionalizované jako dnes. Nebyla rozšířená televize – už můj otec v ní sice vystupoval, ale obecně vzato, média tehdy nebyla tak rozvinutá. Dnes je víc příležitostí. Artisté pocházeli většinou z naší rodiny, ale vystupovali i cizí. Mnozí byli velice dobří. O mém švagrovi, který je už po smrti, se dá říci, že byl jedním z nejlepších světových klavírníků. Chtěl ho angažovat i cirkus Krone a vím, že to byla velká nabídka... Hudba, která v cirkuse zněla, mě provázela celé dětství. Začínal jsem hrát už jako dítě – na buben.

Povězte nám více o cirkusové hudbě...

Pokud se pamatuji, hudba provázela celé představení. Byla to víceméně improvizace. Všechno možné: taneční, naše romská, swing, k tomu hudba maďarská... O jazzu dřív nebylo takové povědomí. Museli jsme hrát tak, aby tomu mohl každý rozumět. Představte si kuchaře s velkou pávní, když vaří nové jídlo. Přidává koření, zamíchá všechno dohromady, vznikne směs. A to samé se dělalo tehdy. A děláme to s hudbou i my. Přidáváme salsu, latinskoamerickou hudbu, pop, disko a cikánský swing.

Hrajete ještě dnes písničky, které si pamatujete z dob svého dětství?

Ano. Jednu jsme dnes hráli: Fulli tschei... To je nejstarší kus, který jsme dnes hráli. Vznikla ještě před tím, než jsem přišel na svět. Původně se jmenovala Fröhlichkeit (Veselost). Byl to valz, pomalý valz. Řekl jsem si: „Musíš to zku-

Tuto skupinu měli jazzoví příznivci možnost slyšet a vidět v České republice už několikrát. V roce 2003 se objevili dokonce hned dvakrát, na jaře na festivalu Khamoro a na podzim se představili zatím naposledy v Baráčnické rychtě na pražské Malé Straně. Rychta však není jazzový klub, který by atmosférou i možnostmi ozvučení vyhovoval jistě lépe. Událost tohoto druhu by si navíc rozhodně zasloužila lepší propagaci, než měla, proto sem zavítali kromě novinářů jen opravdoví nadšenci. A nelitovali. Vystoupení bylo vynikajícím hudebním zážitkem. Hned po koncertě jsme poprosili o malý rozhovor zakladatele a vedoucího skupiny I Gitanos Bawa Reinhardta.

I GITANOS

navazují na hudební tradici, již zahájil ve 30. letech 20. století slavný jazzový kytarista Django Reinhardt a jež zásadně ovlivnila hudební styl i repertoár německých Sintů a francouzských Manušů, kteří v západní Evropě hrají dodnes především jazz. Co je však pro zvuk kapely charakteristické a jedinečné, je inspirace latinskoamerickou hudbou a španělským folklorem. Tyto vlivy se odrážejí především v rytmické složce a ve virtuózních kytarových sólech Lula Reinhardta.

Všechny písně zpívají I Gitanos ve své mateřštině – v sintské romštině. Jejich repertoár tvoří jednak tradiční písně německých Sintů (na koncertě zazněly například písně Terni tschei av mantsa, Me hum mato nebo Fulli tschei, která má charakter „vlašicko čardášis“ a v různých textových variantách je známa i u nás), jednak písně přejaté a podložené vlastním textem a rovněž písně, jejichž autory, co se týče hudby i textu, jsou oni sami. Texty v sintštině píše především vedoucí kapely Bawo Reinhardt a jeho synovec Bavo Degé (čti dežé). Autorem hudby a aranžmá je Lulo Reinhardt. Skupinu založil v roce 1993 Bawo Reinhardt společně se svým synem

a synovcem. V roce 1994 s podporou známého newyorského perkusionisty Nicky Marrera natočili své debutové album s názvem I Suni (Sen), o tři roky později pak nahráli druhé CD Ab i reisa (Na cestě). Kromě toho vydal po pětileté přípravě Lulo Reinhardt v roce 2002 vlastní samostatné album s názvem Project No. 1.

I Gitanos jsou doma v německém městě Koblenz. V tomto prostředí bohatém na hudební podněty hráli Bawo a Lulo Reinhardtovi ještě před tím, než založili vlastní skupinu, ve slavném Mike Reinhardt sextetu. V rozhovoru pro Mallorca Zeitung (28/2002) Lulo Reinhardt řekl: „Znám snad jedno procento všech Reinhardtů. Jen v samotném Koblenzu, kde jsem se narodil, jich je kolem dvou tisíc. Mnozí z nich jsou muzikanti...”

V současnosti I Gitanos hrají v následujícím složení: Bawo Reinhardt (rytmická kytara, zpěv), jeho syn Lulo (sólová kytara, zpěv), synovec Bavo Degé (autor textů, rytmická kytara, zpěv), Pablo Paredes z Chille (klávesy), Markus Schmitt (baskytara), Jürgen Schuld a Uli Krämer (bicí). Pokud vás kapela zaujala, více naleznete na www.lulo-reinhardt-project.de

Ab i reisa (trad., text Bawo Reinhardt)

Mer farra hago Bersch ab i reisa
un mer atscha jage lang ha gema.
Maro dschiben hi doch mari reisa,
farass gau diwes,
farass gau diwes oder deisa.

Na cestě

Vydáváme se každý rok na cestu
a zůstáváme na ní, jak dlouho chceme.
Náš život je přece naše cesta.
Pojedme dál dnes,
Pojedme dál dnes nebo zítra.

► zejména v oblasti rytmu, vymyslíme nové postupy. Z více než 90 % hrajeme vlastní hudbu, texty si píšeme sami v romštině. Nehrajeme jen na koncertech. Hrajeme, když se něco slaví, sejde se rodina, sedíme, jíme, pijeme, bavíme se. A hrajeme a zpíváme naše písničky v mateřštině – romsky.

Setkal jste se s Djangem Reinhardtem někdy osobně?

Osobně jsme se nesetkali, byl jsem ještě příliš mladý, když ve třiapadesátém zemřel.

Jaká byla romská hudba před tím, než ji ovlivnil on?

Myslím, že šlo především o maďarskou muziku. Cimbál, housle a podobně. Hrála se hudba, při které měl člověk blízko ke smutku i k veselosti...

Váš otec hrál na housle, vydával

dokonce gramofonové desky. Co tehdy hrál?

Hrál jazz a maďarské kusy – čardáše, valčíky...

Váš syn Lulo se inspiroval latinskoamerickou hudbou, flamenkem... Hraje trochu jiným stylem než vy. Co tomu říkáte jako muzikant?

Na začátku, když se začal učit na kytaru, říkal jsem mu: „Lulo, dělej něco jiného, než ty tisíce lidí, které chtějí hrát jako Django Reinhardt a napodobují ho. Pokus se najít svůj vlastní styl, aby to ostatní lidé poznali.“ Proto jsme také založili skupinu I Gitanos, abychom dělali něco jiného a lidé okamžitě věděli: „To jsou I Gitanos!“ Stejně, jako když slyšíte Gipsy Kings, tak hned víte, kdo jsou Gipsy Kings. Lulo šel vlastní cestou, našel si svůj styl a jeho hudba je našťáší přijímána velmi dobře všude. Hrál na Kubě, v Ghaně, Austrálii... Má také svůj projekt, vydal vlastní CD. Je mladý a stále se chce učit.

Je všestranný, co ho zaujme, to chce také hrát.

Co cítíte jako otec?

Obrovskou pýchu. Má, jako všichni Romové, hudbu v krvi. Jsem pyšný na jeho úspěchy.

Chtěl byste něco vzkázat našim čtenářům?

Me naši phenava, kaj koje cajtung, kaj joj činela, i lachi cajtunga hi, und naši les relagno, ob di morš oder džuvli und kal menše gate an cršau am Prag, kaj ham sikade, kole lautr le lače lače menše und hi le ánun-ge fon der bašrubel. Und me grüßrau haken es gate ane cršau fon i grupa i Gitanos. (Nemohu říci, je-li tento časopis dobrý, a nemohu posoudit, jestli je pro muže nebo pro ženy, ale lidé, kteří se na nás přišli v Praze, kam jsme byli pozváni, podívat, ti všichni jsou velice dobří lidé a rozumí muzice. Jmenem I Gitanos zdravím všechny, kteří přišli.) ■

Romská výnosná, s. r. o., podle časopisu Týden

Číslo 6 časopisu **Týden** z 2. 2. se rozsáhle věnuje problematice přidělování grantů a dotací romským občanským sdružením. Dobrý obchod. I tak může v Česku vypadat podpora národnostních a etnických menšin. Ve svěbytném odvětví tečou nemalé peníze. Způsob jejich rozdělování a kontrola toho, co se s nimi děje, selhávají. Na etnobyznysu vydělávají „bílí podnikatelé“ a někteří samozvaní romští bossové. Za kratší konec tahá daňový poplatník, začíná článek Karla Vrány. Nutno dodat, že v úvodu příspěvku dominuje fotografie mladých Romek a Romů v tradičních krojích, procházejících Václavským náměstím při festivalu Khamoro, která s probíranou tematikou nemá vcelku nic společného. Jde však nejspíš o obvyklé klišé, jak si přece každý představuje Romy. Nicméně pokud bychom odhlédli od těchto „drobností“, nabízí materiál jistě alarmující fakta. Například co se týče případu odškodňování olašských Romů postižených holocaustem, uvádí se zde následující skutečnosti: *Před třemi lety předložilo sdružení Romani Bacht prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) projekt humanitární pomoci pro Olahy narozené před 9. květnem 1945. (...) První splátka dvaceti tisíc dolarů z celkově plánovaných sto šedesáti tisíc doputovala v prosinci 2002 ze švýcarských bank na účet předsedy sdružení Edmunda Rafaela. Jelikož Rafael neměl pro rozdělení pomoci potřebné kapacity ani administrativní zázemí, obrátil se na přerovskou společnost I. romská zprostředkovatelská. Jejimi šéfy jsou Aleš Baran*

a Milan Polhoš. (...) Peníze, které měly putovat k potřebným, záhadně zmizely. Audit Mezinárodní organizace pro migraci posléze odhalil smutnou skutečnost. Ze čtyřadvaceti údajných příjemců byli spokojeni dva. Dle všeho příbuzensky spojení s vedením firmy. Další případy, kterým se redaktor Týdne věnuje, uvedme jen telegraficky. Jde rovněž o úplatkářskou aféru Ladislava Bodyho či neoprávněné užití dotace chrudimským sdružením Asandos, kritice se nevyhnul ani kongres Mezinárodní romské unie v roce 2000 v Praze. Kromě popisu jednotlivých případů se autor také zamýšlí, jak situaci zlepšit: Existují dvě základní východiska, jak s penězi pro Romy nakládat. První lze popsat slovy: dejme prostředky jim, protože sami nejlépe vědí, co s nimi. Druhý je opačný: nezvýhodňujeme někoho proto, že má více melaninu v kůži, a jedneje s ním jako s každým jiným člověkem v problémech. Škoda, že se autor alespoň ve druhé části článku nerozepsal více o mechanismech přidělování jednotlivých grantů. O tom, že by si také ti, kdo peníze dávají, měli více ohlídat efektivitu jejich využití a ještě před tím, než finanční částku přidělí, lépe prověřit potenciální příjemce. Poctiví romští a proromští aktivisté by jim v tom měli pomoci, protože jinak stín podezření ulpí na každém, kdo se v této oblasti pohybuje. Vrána uzavírá svůj článek následovně: Hledání jiných pravidel v etnobyznysu ale bude určitě vadit některým „etnobyznysmenům“, pro něž je nynější stav výhodný. Pro řadu z nich stále platí: Čím hůře, tím (pro mě) lépe.

I letos vás chceme v komentovaném monitoringu médií upozorňovat na zajímavé články a pořady týkající se Romů, které se objevují v českém tisku, rozhlasu i televizi. Pokoušíme se tak zjistit, která média k informacím tohoto druhu přistupují zodpovědně a seriózně a která nikoli.

Autor **Zdeněk Ryšavý**
Foto **Lenka Kučerová**

Jesenická kauza v komentářích

Prapodivný rozsudek jesenického soudu nad třemi rasisty, kteří minulý rok napadli romský manželský pár, vyvolal velkou odezvu i ve většině majoritních médií. Celé kauze se podrobně věnujeme i v tomto čísle RV. Pojdme se podívat, jak vývoj celého případu komentovala jednotlivá média. **MF dnes** zveřejnila 8. 1. komentář Jindřicha Šidla: *Otázka, kterou případ z Jeseníku vzbuzuje, je zřejmá: co by vlastně museli útočníci udělat, aby se ocitli za mřížemi? Dotáhnout útok do konce a některou ze svých obětí rovnou zabít, nebo aspoň doživotně zmrzačit? Jen šťastnou náhodou se jim to nepovedlo. A pouhý „pokus“ o likvidaci (Čím jiným je útok dlažební kostkou?) uskutečněný z čiré rasové nenávisti není dostatečným důvodem k tomu kazit mladíkům život kriminálem. Vždyť se přece doznali, jak vysvětlil soudce Miloš Kubíček. (Že by hoši byli na svůj útok tak pyšní?) (...) Pondělní rozsudek jesenického soudu jako by nás vrátil o spoustu let zpátky. Do časů, kdy nápisy „Romům vstup zakázán“ na místních restauracích a koupalištích nikoho ani nepřekvapily a úřady je mlčky tolerovaly, nebo dokonce omlouvaly. Do časů, kdy byly noční pogromy holých lebek policií považovány za možná příliš radikální, ale v podstatě tak nějak pochopitelnou kratochvílí jisté části mládeže. (...) Podlý rasistický útok na příslušníky nepopulární menšiny není v české justici automaticky ještě ani v roce 2004 považován za extrémní nebezpečí pro celou společnost. Nám, slušným bílým lidem, se totiž obvykle nic takového přihodit nemůže. Proč to dramatizovat?*

V deníku **Právo** vyjádřil svůj pohled na věc také bývalý disident a později zmocněnec vlády pro lidská práva Petr Uhl, který se vrací ve svém příspěvku i k dalším neúměrně mírným rozsudkům českých soudů: *Pouze podminěnými tresty vzbudily pozornost i dva loňské, dosud nepravomocné rozsudky – nad pachateli útočníků na mladého Roma na pražské Palmovce a nad karlovarskými policisty souzenými v Chebu. Ti zbili Roma Karla Billého, kterého odvezli služebním autem do lesa za město. Bílý má za sebou léta kriminálu, Žigovi jsou slušní, stejně jako rodina chlapce z Palmovky. Je to ale důležité? Důsledky rozsudku mohou být podle Uhla dalekosáhlé. Ví nejvyšší státní zástupkyně, že veřejný žalobce návrhem na podmíněné tresty narušil integraci Romů do společnosti, kterou prosazuje vláda? Zhodnotí vládní orgány morální škody, které návrh způsobil? komentuje v Právu výrok jesenického soudu. Adam Drda se zase v **Respektu** z 12. 1. zamýšlí v článku s názvem Bijte, ale nezabíjte a s podtitulem *Po rozsudku v Jeseníku mají Romové důvod utíkat* nad tím, jak může jesenický rozsudek ovlivnit odchod Romů z ČR: *Když se nějaká skupina českých Romů rozhodne odejít ze země a požádat v cizině o azyl, objeví se automaticky v novinách generalizující úvahy o nečestné „ekonomické emigraci“. Minulý týden se zase jednou „úředně“ potvrdilo, že tyto úvahy jsou účelové a alibistické: slouží většinové společnosti k tomu, aby se mohla sama sobě jevit v příznivém světle, aby ji neotravovaly výčitky svědomí.**

1

mire lače

Jarmila Balážová
sakočhoneskero la šefredaktorkakero lav

2–3

o ačhibena

Zdeněk Ryšavý / Muľa o Július Tancoš

Nitrate – Has leske 62 berš čoreske, sar muľa o Doc. PhDr. Július Tancoš, has šeralo pre katedra pal e romaňi kultura pre UKF Nitrate. Doc. PhDr. O Július Tancoš, CSc, uliľa 16. 12. 1941 Pavlovicende nad Uhom. Študinda avri e filozofija – politologija pre VŠP Prahate (1975). O titulos PhDr. chudľa andro berš 1976, o titulos CSc. Chudľa pre Akademia spo-ločenských vied andre Moskva 1981 vaš e bufi „Filozofia výchovy a jej protirečenie“.

Gondolipen pal o činde manušengero the romano holocaustos

Prahate – Imar trito sgejlipen vaš oda, te den pativ le manušenge, so mule andro Činde manušengero the Romengero holocaustos has 27. 1. andre Štatno opera. But šel manuša khatar o nacisticka koncentračna tabori, tiš o študenti, politici the o diplomati pen sgejle, te gondolinen pal oda, hoj pregejle 59 berša, sar has phundrade o koncentračna tabori ke Osvěččina. Andre Štatno opera sikhade duj šel manuša pengeri produkcija andro kheliben, bašaviben the giľaviben. Maškar aver produkciji, has tiš te šunel e skladba Franze Waxmana Terezínské oratorium. O autoris kerda o bašaviben pal e poezia čhavorendar, saven ľigende andro taboris ko Terezín.

O miňisterstvos pal e kultura delas o love pre naciјengere novinki

Prahate – E avrikidľi dotačno komisia MKČR delas andro decembros 2003 o dotaciji khatar le štateskere love, pre oda, te o naciji šaj den the chuden o informaciji andre pengere čhiba. Nekhubter koruni le 30 mil'ionendar chudľa e slovensko nacija (7 850 000) palis e poľsko nacija (7 064 000). O romane media chudle 6 490 000. Andro berš 2004 džana avri o sakokurkeskero ľil Romano hangos (2 100 000) the e čhoneskere žurnala e Kereka (1 700 000) the o Romano vodi (1 690 000). O miňisterstvos kada berš na diňa o love pre čhoneskero žurnalis Amaro gendalos, aľe pro projektos khatar o Sdružení Dženo diňa jekh mil'ionos koruni pro internetovo radios Rota.

charnes

1.1. Bojkovicende: Imar perše ora andro nevo berš 2004 chudle duj deštheeňa beršengere rakle, save zaačhon paš o skiňi, te rakinel le Romenge andro Bojkovici pro Uherskohradišřsku. Andro than, savo vičinen Krhov anglal o kher, kaj bešel trandathepandž beršengero Rom the pendathepandž beršengeri Romňi, len daravenas, hoj len murdarena. Andro jiv kerde duj hakove keresti.

28.1. Prahate Foroskero sudos Prahate diňa 28.1. le rakles, so les vičinen Filip Kousal podminka pre jekh thej jepaš berš. Odtoda leske o trestos pro duj berša. O raklo mek trine avre raklenca Prahate pre zastavka Palmovka, kaj phiren o električki, demade pro romano čhavo pro Marek Polák, savo študinel pre Obchodno akademia. O raklo diňa paš o sudos o „odvolání“. Paš o „odvolací soud“ phenda o senatos, hoj o sudos andre perši inštancija les diňa lačho trestos the na kempel, te kerel nič aver.

27. 1. Štrasburkos: E Evropsko komisija vaš o mariben mujal o rasizmos the natolerancija (ECRI) khatar e Rada Evropy, thoda kritika pre le romengeri diskriminacija andre Bulharsko the pre Slovensko. Kritika thode vaš oda, hoj pre Slovensko hin baro rasovo nalačhipen, policejno brutalita the o Roma hine diskriňimen andro bešřipen, andre bufi the andro školi. ECRI tiš kamel te hin mištes dikhle o kauzi pal le džuvľijengeri šterilizacija. Andro hiros hin randlo, hoj andre Bulharsko but len pro Roma o pištoľa.

30.1. Kašate: O šeralo khatar e Lomnička o Gustáv Oračko kamel, te pen sdžan o romane šerale pre Slovensko the te vakerel lenca pal oda, mi den o hangos andro volbi pro prezidentos, le Vladimiroške Mečiariske. O šeralo khatar e Romaňi iniciativa pre Slovensko o Alexander Patkoló phenel, hoj jon tiš priačhen paš o V. Mečiar.

30.1. Bernate: Dešthetrin romane studentky pre bari škola the džuvľija khatar e SR the ČR has le 26. andro 28. 1. pre Fakultu sociálních studií MU Bernate andro projektos Úvod do gender predal o romane džuvľija. Sar phenel jekh manušňendar, so kerde o projektos, hine o romane džuvľija diskriňimen duvar. Jekhvar, hoj hine džuvľija the mekh jekhvar, hoj hine Romňija. O seminara kisitinde o Open Society Fund the e Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava.

2.2. Bratislavate: Nevo šeralo andre jekhbareder organizacija, savi džal mujal o rasismos pre Slovensko, ačhiľa o advokatos o Daniel Milo. O šeralo o Ladislav Ďurkovič, so korkoro diňa e rezignacija leske e funkcija diňa pro agor le čhoneske februaris.

19.2. Bratislavate: Savi hin e aktualno situacija maškar o Roma pre Slovensko, diňa e informacija e Klára Orgánová. Zaačhel la romaňa komunita pre Slovensko. E informacija has pal o romane osadi, pal save diňa o hiros imar oka berš andro decembris. Akor phenda le bičhadenge pre Slovensko, mi penge len pre varesave osadi o patronatos.

4-7 choneskeri reportaža

Lenka Kučerová, Jarmila Balážová / Sar but užarena o Žigovi pre peskero čačipen?

E kauza andro demavipen pre romaňi famelija Žigovi khatar o Jeseňikos, dža-la pale paš o sudos. The avka, hoj o okresno sudos andro čhon januaris pri-ačhiľa paš e štatoskeri zaačhadi the o demavipen de facto oda, hoj maj na murdarde le manušen, diňa le raklen ča o podminki. Skafarde la pharia rom-ñija (sava the invalidiňarde) the lakere romes. Kada skandalno verdiktos hazdľa upre le romane the na romane iniciativi, save likerem le manušengere čačipe-na. O bruntalsko štatno zaačhado palis diňa o „odvolání.“ Sar ela nevo sudos, ta imar na avela andro Jeseňikos. Andro dživipen Žigových nane nič aver. E bari dar ačhiľa. Andro kher lenge labol e elektriķa calo rat. Dživese soven. Raťi daran te džal te sovel. Phares pes dživel, te daran, sar vareso ča čeporo šunen. O šifoneri len hin thode paš o bloki. Kajso dživipen nalačho. O Žigovi kavka na kamen te dživel: Kamen te džal te bešel pro aver than. Gejle pro „Penta-gon“ avka odoj phenen pro foroskero amtos. Phende soske avle: „hoj daran.“ O papiris ačhiľa pro skamind andre kancelarija. Kaj o Žigovi na daran hijaba, džanas pal oda, hoj jekh le raklendar, so demade pre lende, o Martin Stiskal mek le Martinoħa Hejnoħa, chudľa te rakinel the te marel avra romaňa fameli-ja andro foros. Palis pes kamelas o Stiskal te murdarel. O psychologos phen-ďa, hoj kerďa ča kamukeri. Visard'am amen tiš pro miňisterstvos pal o čačipe-na the leskeri čhibali amenge phend'a: „O miňistros Čermák kerďa dovakeri-ben le mistopredsedaħa khatar o rajipen le Petroħa Marešiħa the la štatoske-raħa zaačhadaha, sava vičinen Marie Benešová, hoj pen sdžana the vakere-na pal oda, sar o sudi sudzinen o akti, andre save džal pal le nacijengeri the rasovo dokeriben. (...) Mek na džanen kana, ale andre kada či aver kurko.“

Phuč'am tiš le štatoskere zaačhadestar le Janostar Jařabostar: so kamen jekhe-tanes le Petroħa Marešiħa andre aja kauza te kerel. „Mištes džanas, hoj andre aja kauza amen naši keras nič. Amen mušinas te kerel ajsi buťi, kaj te el feder atmosfera maškar o manuša, mi sako – the andre politicko sfera the maškar o manu-ša – pre kada dikhel sar pro problemas,“ phend'a amenge. Phučas tiš le romane aktivistendar the le novinarendar, save kerde e peticija, tel savi pen randle tele andro trin divesa eňa šel manuša. Kamenas aleħa te thovel o protestos, le cikne trestenca andre kauza.

8-9 komentimen ačhiben

Jarmila Balážová / Buter kontrolĩ andro občanská sdružení

O žurnalis Týden randľas načirla pal oda, kaj džan o miľiony khatar o dotaciji vaš o Roma. Dikhľa, sar oda hin andre vare-save občanská sdružení (manušengere jekhetaniħena). E autorka duminel pal e legislativno the fakticko situacija andre kaj-si buťi. Nane o kontrolna meħanizmi the tiš nane kerde lačhes o advokatna reguli, te na thoven penge o bare love and-ro žebi o špekulanta.

10-12 vakeriben

Zdeněk Ryšavý / Le Romenge kempel tiš kotor le rajipnestar

O Cyril Koky hino la Smižanatar pal e Slovensko. Kijo slugadža chudľas rozkazis, te kerel buťi pro Čechi, akor sar kerďa andro berš 1987 e slugadžiko škola Liptovsko Mikulašiste. Buťi paš o slugadža kerelas dži andro berš 1998 the palis kame-las te kerel buťi predal e romaňi komunita. Chudľas te kerel buťi sar romano poradčas andro Nymburkos. Andro berš 2003 ačhiľa sar koordinatis pro maškarutne Čechi. Leskero nav šaj dikhľam, abo šund'am andro medii, sar čhivenas avri andal e ubitovňa Meksiko le Romen andro Slané. Vakerahas leħa na ča pal kada, ale tiš pal oda, sar te kerel feder o romano sektoris, so na zarodel o love, sar le Romen te chudel andre politika u so le Romen užarel, sar džaha andre EU. (...)

Sanas tiš paš oda sar čhivenas la romaňa famelija avri andal e ubitovňa andro Slané. Akor randľa jekh novinaris, hoj tumen odoj ñiko na dikhľa the ñiko imar na užarel, kaj avena.

Somas odoj najekħar. Davas дума le dujtone-šeraleħa (mistostarostohaj), le tajemňikohaj khatar o socialno odboris. Akor pal mande avľa e famelija pal e Slovensko. Keraħas bijav. O novinaris mange vičinelas u me leske phend'om, hoj naši avav. Jov rušľa. Leskeri дума mange na has pre dzeka. Phenelas mange sar befelis: so te kerav, sar te kerav, kaj te džav the aver. Savi hin e situacija andro Slané, phenavas le šeraleske pro odboris pal o socialna veci pro krajjsko amtos, le namestkoske tel o hejtmanos the le šeraleske khatar o ODS le Mirkoske Topolankoske. E situacija kamahas varesar te dova-kerel. O novinaris palis randľa, kaj o Koky na aviľa. Davas leħa palis дума u imar maškar amende mištes. Kamav mek te phenel vareso pal e situacija andro Slané. Te o foros kerel kajsi politika, ta oda doperel pre savore manuša, so hine čore (sociálně slabí). Mange kada nane pre dzeka, ale darav, hoj kada kerena the o aver fora. Pre aver sera o adošagos, hin adošagos. Hin jekh či biš ezera abo biš milioní. O adošagos kempel te poťinel. Varekana o manuš naši poťinel, ale kemp-el te dovakerel varesavo „splatkový kalendář“. Te phenel keci kana šaj poťinena. O manuša na troman sa te džal kijo sudos the kije eksekucija. (...) O foros musaj te kerel ajsi politika, te o manuša, šaj poťinen. Šaj del le manušen buťi. O soci-alno odbori musaj tiš te dikhel pre savoro, so o zakoni phenen. Šaj den o love, so chuden o manuša pro kher, pre lenge-re adošaga. Mištes na kerel aňi jekh sera.

Džanas pal tumende, hoj phenen, kaj o Roma korkore musaj te avel aktivna. Hoj len ñiko nič hijaba na dela. So phenen pre romengeri aktivita u so pro romano „neziskovo sektoris?“

Duminav, kaj le Romenge kempel but zoralo romano neziskovo sektoris (nadaciji, sgejlipena, jekhetaniħena). Nekħbuter kempel te zoraľarel o organizaciji, so keren buťi le Romanca andro terenos. Len hin but phari buťi. Tiš dikħav, hoj andro but fora nane manuša kahatar o Roma, so džanen te del дума le šeralenca pro foros. Kempel te arakhel ajse manušen, save hine god'aver, džanen mištes te vakerel the hine paťivale.

O romano neziskovo sektoris the e romaňi politicko reprezentacija nane jekhetane. So phenen, šaj pen o Roma thoven jekhetanes?

Maškar o romane organizaciji hiňi specificko atmosfera. Hin maškar lende e chol'i the e rivalita. Kempel te thovel pre ang-

lune thana god'aver manušen, so len sikhavena, te kerel profesio-nalno buťi. Musaj te aven manuša, so džanena te del дума le gadženca pro amti, save avena lengere partneri. Ala organizaciji hine avka sar o firmi. Te na džanen te kerel lači buťi, te na džan-en te rodel love pre peskeri buťi, ta naši kerena nič u rozperena pes. Te thovel le Romen jekhetanes the te kerel kompleksno struktu-ra andro neziskovo sektoris, hin but angluno. (...)

Vaš oda, hoj o Roma na džan jekhetanes, nane ñiko le Romendar andro parlamentos. Dikhen varesavo drom, sar le Romen te dochudel andre politika choča andre krajjsko?

O Roma pen musaj te thoven andre politika, te zaačhon peskero. Kempel avka te kerel pre savore thana. Pre komunalno, krajjsko the parlamentno than. Soske bi na chudena te kerel aja buťi o nezisko-ve organizaciji? Bo imar akana lenca den дума o šerale khatar o fora. Na kempel te del дума ča pal e kultura, abo pal le čhavo-rengere aktiviti. Kempel te duminel, sar šaj pen o Roma dochuden maškar o šerale andro fora. Kempel te phirel, sar hin o volbi, te thoven o Roma le kandidaten. Akana hin andro deštheš-tar krajji ča jekh romano bičhado, Pardubicende. Oda čepo. Andro čhon novembris ena andro krajji o volbi, u me bi kama-vas, te el amen lačho kandidatos the pro Stredočesko krajos u andre historija přeševar maškar o gore pro krajos bešela Rom. Kempel te kerel lači kampaň the te kerel avka, mi ačhol romano kandidatos.

E Čechiko republiķa džala 1. 5. 2004 andre Evropsko unia. S'oda ela predal o Roma?

Mištes, hoj o Čechi džana andre EU. Vareko daral, hoj pes odoj rozmkhela sar cukros andro paňi, abo hoj našavela pes-keri identita. Hin feder te khelel pro ihriskos, sar te bešel pre lavka. Kada hin baro apelis vaš cal'i romaňi nacija andre Evro-pa. O Roma avena ajci manuša, sar andre Švicarsko abo Rakusko o Gadže, ale na ela amen politicko zor. E Evropsko unia kerel seminar, kaj del дума le Romanca khatar o šťati, so džan ke EU. Korkoro pre kajso seminaris somas anglal e karačoňa. Pal o vakeriben has te dikhel, hoj e Evropsko komisija kamel predal o Roma andre Evropa vareso te kerel. Dža-nen mištes, hoj o Roma andre maškarutňi Evropa hine marde le čoripnaha, rasismohaj, diskriminacijahaj the hine pro agor andre socialno sfera. Jon kamen te kerel buťi. Ale amen penge musaj khere te pratinas.

Hin šancija, hoj le Romen ela manuš andro Evropsko parlamentos?

Akana dičhol avri avka, hoj na avela, bo – phenas – o ungriķa romane bičhade andro Bruselis na thode e kandidatka. Na džanav, či kerde mištes. Džal дума pal oda, hoj šaj kerena Evropsko romano forum. Na kamavas bi, te olestar nič na ela. Te ačhola ča andro muj. So odoj o manuša dovakerena, ta e Evropsko komisija the o parlamentos musaj te dikhen. Ole organos musaj te el o mandatos. (...)

So kamen tumen korkoro andro dživipen te kerel? Pal soste džan suno? (...)

Me korkoro, te avava sasto the džido, kamav te sikhľol e angľicko čhib, bo mange kempel, te chudav o informaciji. Palis bi kamavas, mi o romane organizaciji džanen te del дума le manušenca pro amti. Mi el lači efektivno struktura andro romano neziskovo sektoris andro Čechi.

13 športos

Mária Hrušová / Sar o Cikno kamel, savoro džanel

O Róbert Demeter Hamonatar, so les vičinen o Cikno, hino ča ajso deštheštar ber-šengero romano čhavoro. Leskeri famelija nane barvali, ale but les kamel. Dživel la famelijahaj pre ubitovňa, kaj dživen 99% romane famelijaj, andro kher, so nane baro aňi sar kheroro vaš o čhavo andro bitos. Kaske avľahas pre god'i, kaj kada cikno šuko čhavoro avela andro berš 2003 mistros andro boksos. Ačhiľas mistros maškar o zakladne školi pre Slovensko andre kategorija dži 38 kg. O boksos kerel imar dešthejekh beršestar. Níko leske o drom na sikhada. Kamelas pes ča te realizinel. Kamelas te el futbolistas, ale akana hino pro lačho drom, te ačhol lačho bokseris. Na kamel te boksinel ča pre Slovensko. O Jaroslav Macko, so kerel le terne čhaha o tre-ninkos, phenel: „So kerav treneris, ta mek na dikhľom, kaj bi khelelas avri maškar o školaka o Rom. Phirnas ke mande buter romane čhave, ale palis imar na avle. Kajso talentos, savo hin le Robertos, man maškar o Roma na has. Na ča maškar o Roma, aňi maškar o Gadže nane te dikhel ajse talenti. Te na preačhela, ta lester ela but lačho športovcos.“ O Roma pen le Robertohaj ča ašaren, na ča pre ubitovňa, ale the andro foros, pre calo Slovensko. Vaš leskeri famelija oda hin, sar te bi premardahas o lanci pro vasta the phundriľa pes nevo drom.

16-18 so hin včhardo

Soňa Kalejová, Jarmila Balážová / Phari bilancija čechike rasovo demavipnastar

O rasovo demavipen pro Roma, pro aver manuša the pro manuša, so len zaačhen, peren andre kategorija, savaha na dža-nen but te kerel aňi o čechike sudi, aňi e policija. Sar phenel o hiros khatar o MVČR the MŠČR pal o ekstremismos the pal o aver dokumenti, kisitind'am pharo dikhiben pro rasovo demavipen andre Čechiko republiķa tel o deš berša pale. Buter šaj genena pro www.romea.cz.

23 pal o romane lavutara

Kateřina Andršová / Gilja, dila, gilora abo Písně, písně, písníčky

O romano muzeum Bernate diňa avri andro berš 2002 unikatno CD, hin upre 36 romane gilja khatar e kolekcija, savi kidľa tel o tranda berš e PhDr. Eva Davidová. Nekħpuraneder gilja hine le beršestar 1957, nekħterneder khatar o berš 1986. Džal pal o trito CD le romane tradičnej bašavibnaha andre čirlatuno Československo. E Eva Davidová kidľa upre o gilja pre lakere etnograficka droma. Pro CD hin gilja, save bašaven o Vlachi, o servika Roma. Hin kerdo pro trin bare kotera: Vla-šika díla, (vlachika gilja), phurikane gilja (tradičnej gilja le Romendar pal e Slovensko), neve gilja (neve gilja le Romendar khatar e Slovensko). But gilja hine andro romano kulturno barvalipen (dědictví Romů) the o manuša len imar na leperen. Te penge mukhena o CD, ta šaj šunen, sar bašavenas o phure Roma.

24 džas pal o romano vodi**Soňa Kalejová / Te manuš užarel pre bacht**

Varekas hin andro dživipen baro pharipen the baro čoripen. Vareko imar o nalačo predžid'la u aver manuš mek na arakh'la peskero than. E Vlasta Balogová khatar o Chomutovos, sava vičindam pre amaro drom, phenel pal peskero čhavorikano dživipen, andre savo chalas bokh, lakero dad pijelas, o dad the e daj pes rozgejle the joj korkori narado pal kada gondolinel. Añi joj našti dživelas peskere romeha, ačhi'la korkori duje čhavenca. Akana arakh'la loš andre příroda the andro malinkeriben. Pre bacht a'le furt užarel.

25 Sar varekana dživenas o Roma**Petr Lhotka / Sar ačhi'la o maškarthemutno romano uprehazd'lipen**

Vareko džanel, hoj pen o Roma khatar o buter thema, sgejle andro 70. berša andro deštheeña šel berš, a'le peršo kajso sgejlipen has imar anglal o dujto lumakero mariben. O Roma khatar o thema pen sgejle andre Rumunsko andro čhon oktobris 1933 Bukureštate tel o moto: Sjedenoci evropských cikánů (United Gypsies of Europe). Romano maškarthemutno uprehazd'lipen (hnuti) kamenas te kerel the o manuša, saven has so jekh aver politicko orientaciji. Vareko kamelas the o štatos vaš o Roma. Kaja idea and'ro 50. berša o Ionel Rotaru khatar e Rumunsko. Kamelas te kerel avka sar e Izrael the o štatos kamelas te vičinel Romanestan. Kalestar has odmušklo the o maškarthemutno romano uprehazd'lipen peskeri organizacija kerđa vaš oda, te pen šaj dovakeren the keren jekhetanes buči o Roma andro buter štati. Andro berš 1971 has kerdo peršo lumakero kongresis, kaj ačhi'la adadiveseskeri Maškarthemutni romaňi unija (IRU). Pre kada sgejlipen pen o Roma dovakerde pre romaňi himna the zastava. Duj simboli predal o Roma khatar o maškarthemutno romano uprehazd'lipen.

26-27 Bašavibneskero profilos**Kateřina Andršová / I Gitanos, čhave le čhavendar pal o Django Reinhart**

Ale lavutaren šaj dikhle o manuša, save kamen o jazz (džes) an dro Čechi vaj kecivar. Andro berš 2003 len šaj dikhle duvar. Pro festivalis Khamoro the jejsoste pro koncertos andre Baráčnícká rychta. I Gitanos l'ikeren e tradicija, savi andro 30. berša chud'la te bašavel o baro hirošno džezovo gitaristas o Django Reinhart. Leskero bašaviben ile o němčika Roma o Sinti the o francuzka Roma o Manuša, save andre zapadno Evropa bašaven the akana o džezos. Charakteristicko the but šukar hin andre lengero bašaviben e inšpiracija pal o latinskoamericko the špaňelsko bašaviben. Mištes hin te šunel andro tempos the sar bašavel pre gitara solo o Lulo Reinhart. Amen tumenge and'am o vakeriben le anglune manušeha kahrtar o I Gitanos le Bawem Reinhartem.

Sar sanas čhavoro, ta has tumara fameli'ja o cirkusis. Šaj amenge vareso palal phenen?

Šaj phenav, hoj has man but šukar čhavorikano dživipen. Phirahas foros forostar, na terđuvahas pro jekh than. Miro čhavorikano dživipen – oda has o phundrado drom (e šlo-boda).

Phenen amenge pal o bašaviben andro cirkusis.

So džanav, o bašaviben džalas andre calo programos. Has oda buter improvizacija. Savoro: gi'la pre save pes khelel, amare romane gi'la, swingos, paše o ungriko bašaviben...Pal o džezos mek akor avka o manuša na džanenas. Kampelas te bašavel avka, mi sako te ačhal'ol. Dikhen, sar tavel o kucharis nevo chaben. Hin les bari šerpenka. Thovel upre o čara, thovel sa kija peste, ačhol olestar nevo chaben. Kavka kerahas le bašavibnaha akor. Keras avka the amen. Thovas kije e salsa, latinskoamericko bašaviben, pop, disko the romano swingos.

So predal tumende has tumaro bačis o Django Reinhart?

O Django Reinhart, miro bačis, has lumakero gitaristas. O lavutara khatar o Roma Sinti, l'ikeren leskero bašaviben pro angluno than anro jazz. (džezos) O Sinti the o Roma bašaven pro 90 % jekh štilos. Savore kamen te bašavel sar o Django Reinhart. Amen andre I Gitanos kamas te anel vareso nevo. Vaš oda keras o eksperimenti andro tempos, rodas neve droma andro bašaviben. Randas amenge korkore o lava andre romaňi čhib the pro 90 % bašavas amare gi'la. Na bašavas ča pro koncerti. Bašavas, sar avel e fameli'ja, bešas, chas, pijas, bašavas the gi'lavas amAre gi'la – romanes. (...)

Tumaro čhavo o Lulo lel inšpiracija andre latinskoamericko bašaviben, flamengos. Bašavel čeporo aver štilos sar tumen. So upre phenen tumen?

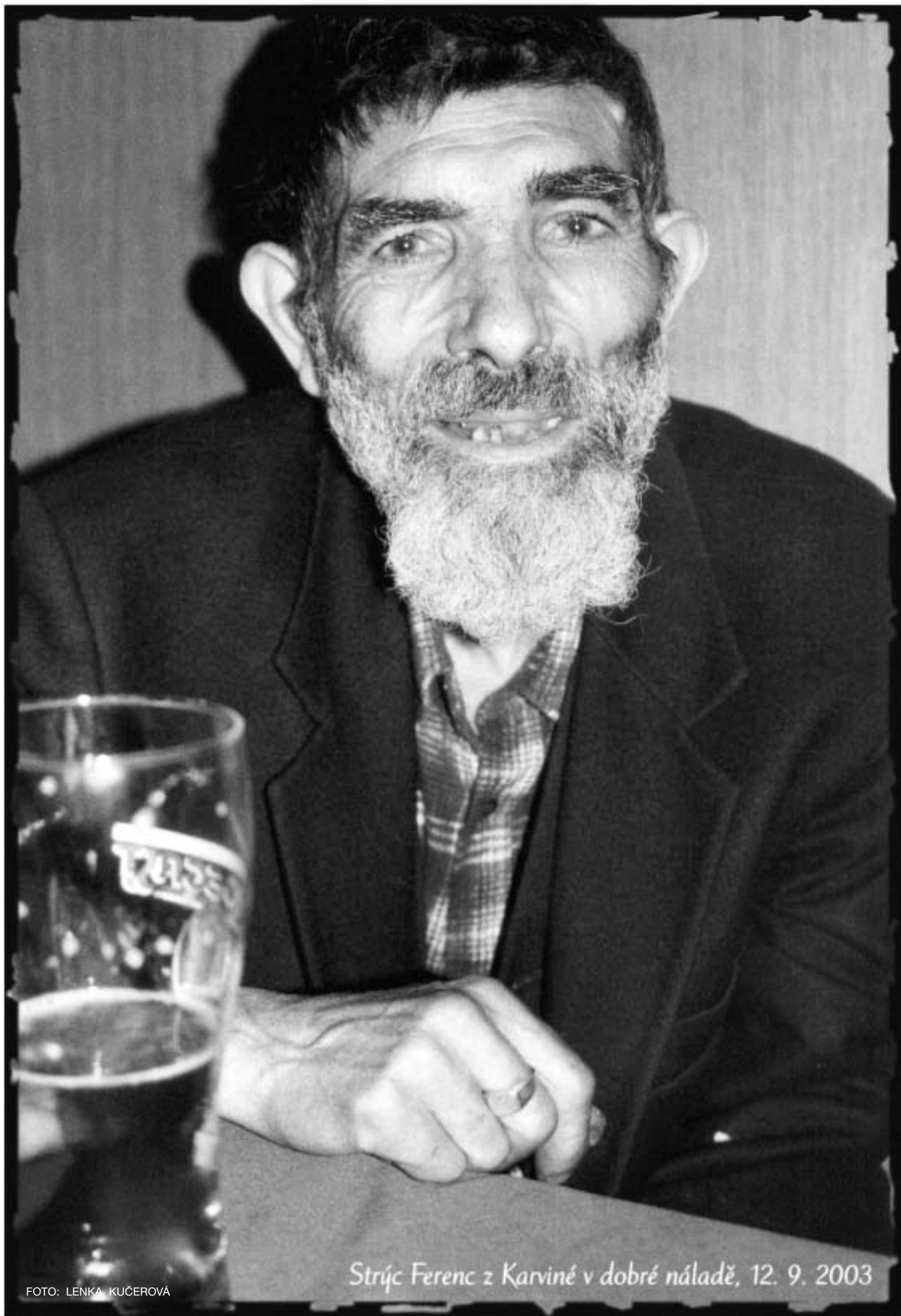
Sar chud'la te sikh'ol te bašavel pre gitara, ta leske phenavas, mi na bašavel avka, sar o Django Reinhart, bo avka kamel te bašavel sako. „Rode tuke andro bašaviben tiro drom, te sako džanel, hoj bašaves tu.“ Vaš oda thođam e grupa I Gitanos, te keras vareso aver the te amen o manuša prind'aren: „Oda o I Gitanos!“ Avka sar te šunen o Gipsy Kings, ta džanenen, ko hine. O Lulo peske arakh'la peskero bašaviben the bari bacht, hoj leskero bašaviben kamen o manuša te šunel. Bašavelas pre Kuba, andre Ghana, andre Australia...Hin les projektos, diňa avri o CD. Hino terno the kamel furt te sikh'ol. So šunel, ta kamel te bašavel. (...)

29-32 Romaňi sumarizacija

e angluňi sera foto e **Lenka Kučerová**

Paluňi sera **studio Migren@**

E sumarizacija kisitinda e Martina Hornová, andre romaňi čhib thođa e **Eva Danišová**

Strýc Ferenc z Karviné v dobré náladě, 12. 9. 2003

FOTO: LENKA KUČEROVÁ

M. S.: „Omluvu Cikánům bych asi nerozchodil.“

Soud zvažil všechny
polehčující okolnosti
a vzhledem k tomu, že by
se z obžalovaného Stis-
kaly stal při omluvě
invalidní skinhead,
ukládá se jemu i dalším
dvěma podmíněný trest.

